

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
M. kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 3-5.
- III. kerület (Ó-Buda).
Bartalits Imre, Remete-hegy.
Bichler I., Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
Anglo-nyomda, Molnár-utca 24.
Athenaeum, Irodalmi és nyomdai részv. társ., Ferencztelek-tere 3.
Barcza József, Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda, (tul. Varga F. és Grósz B.) Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz, Koronaherceg-utca 8.
Franklin Társulat magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.
Hedvig S., Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet, Zöldfa-utca 43.
Kahn és Röth, Ujvilág-utca 6.
Langer Ede és Fia, Zsibáris-utca 1.
M. kir. posta- és távirdeigazgatóság könyvny. főposta-épület.
Mercur kő- és könyvnyomda, Keeskméti-utca 5.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.
Pataki I. utód. (Sarkadi I.) Egyetem-utca 2.
Id. Poldini Ede és Társa, Mária Valéria-utca 5.
Süsz Dávid, Molnár-utca 37-39.
- Singer Lipót, Károly-körút 24.
Székesfővárosi házi ny., Lipót-utca 32.
Ullmann József, Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp, Régi posta-utca 3.
Verbőczy könyvny. r.-t., Megyeház-utca 12-13.
Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
Bendiner A., Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz, Nádor-utca 19.
Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.
Károlyi György, Kálmán-utca 5.
Kaufmann József, Arany János-utca 4.
Kertész József, Mária Valéria-utca 11.
Kohlmann Fülöp, Arany János-utca 34.
Légrády Testvérek, Váci-körút 78.
Löw Ede, Váci-körút 80.
Magyar Nők Lapja nyomdája, (tul. Kirschmann I.) Hold-utca 25.
Márkus Samu, Báthory-utca 20.
Minerva kő- és könyvnyomda, (tul. Gaisl Zs.) Sas-ú. 20.
Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdája, Széchenyi-utca 2.
Orsz. központi községi nyomda-részvénnytárs. Lipót-körút 22.
Pallas, irod. és nyomdai részvénnytársaság, Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-Részvénnytársaság, Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa, Bálvány-utca 21.
- Preszburg Frigyes, Arany János-utca 14.
Redő Testvérek, Klotild-utca 20.
Schlesinger és Kleinberger, Bálvány-utca 18.
- VI. ker. (Terézváros).
Bróza Ottó, Váci-körút 17.
Ehrstein Mór, Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond, Lovag-utca 7.
Európa, irod. és nyomdai részv. társaság, Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvénnytársaság, Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer, Eötvös-utca 19.
Fuchs Samu és Társa, Podmaniczky-utca 27.
Galitzenstein H., Hajós-utca 33-35.
Gelléri és Székely, Podmaniczky-utca 47.
Goldschmidt Lipót, Révay-utca 6.
Gross és Grenhut, Ó-utca 50.
Grünhut Miksa, Lázár-utca 2.
Gutenberg-nyomda, Gyár-utca 31.
Herrman Ignác, Laudon-utca 10.
Hornvánszky Viktor, Aradi-utca 14.
Hunnia könyvnyomda, Szerecsen-utca 05.
Kassino Jakab, Király-utca 26.
Klein Testvérek, Révay-utca 14.
Kosmos műintézet, kő- és könyvnyomda r.-t., Aradi-utca 8.
Közművelődés, irod. és nyomdai intézet (Szemeré és Társa) Izabella-utca 70.
Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.
Löbl Dávid, Andrassy-út 19. és Szerecsen-utca 22-26.
M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája, Csengery-utca 33.
Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca 38.
- Manswirth Lipót, Podmaniczky-utca 7.
Markovits és Gara, Lázár-utca 13.
Muskát Béla, Teréz-körút 31.
Nagel István, Dessewffy-utca 21.
Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.
Pollacsek Mór, Révay-utca 22.
Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.
Quittner József, Szerecsen-utca 1.
Radó Izor, Váci-körút 1.
Rand és Hirsch, Podmaniczky-utca 43.
Rigler József Ede r.-t., Rózsa-utca 55.
Roth és Krausz, Vasvári Pál-utca 9.
Schlänger Testvérek, Dessewffy-utca 23.
Schmidl H., Szerecsen-utca 6.
Spatz Henrik, Hunyady-tér 11.
- VII. kerület (Erzsébetváros).
Deutsch József, Károly-körút 7.
Eckstein Bernát, Király-utca 45.
Feldmann Mór, Dohány-utca 6.
Garai Mór, Károly-körút 3.
Goldfaden Márk, Kazinczy-utca 7.
Kazinczy-könyvnyomda, Kazinczy-utca 2.
Kauders Ferencz, Csömöri-út 28.
Klopfer Samu, Kazinczy-utca 35.
Kohn Tivadar, Kazinczy-utca 2.
Löbl Mór, Király-utca 27.
Löblevitz Zsigmond, Csömöri-út 54.
Neuwald Ilcs, Dohány-utca 44.
Pannonia nyomda, Rombach-utca 8.
Proppar Leó, Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin, Dohány-utca 84.
Rubin J., Király-utca 13.
Schmelcz és Schillinger, Akácfa-utca 22.
Spitzer és Somogyi, Klauzál-utca 31.
Weisz és Feldmann, Csányi-utca 13.
Wendt és Bergsmann, Károly-körút 19.
Zeisler M., István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
Alkotmány-könyvny., Mária-utca 11.
Állami Tisztviselők Közlönyének könyvny., Csepregly-utca 1.
Budapesti Hirlap nyomd., Rökk Szilárd-utca 4.
Özv. Fried Ignác, József-utca 14.
Fritz Ármin, József-körút 9.
Jäger T., Kerepesi-út 23.
Klein Vilmos, Kerepesi-út 73.
Kohn Simon, József-körút 5.
Laufer M., Nagyfuvaros-utca 11.
Magyar Nyomda, József-utca 45.
Országos Hirlap nyomd., József-körút 65.
Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Szent Gellért-nyomda, (Valter E.), Práter-utca 44.
Szent László-nyomda, Rökk Szilárd-utca 28.
Vörösmarty-nyomda, József-körút 14.
Weissenberg Ármin, József-körút 28.
- IX. ker. (Ferenczváros).
Engelmann Mór, Vámláz-körút 15.
Pátria-nyomda részvénnytársaság, Üllői-út 25.
Vasvári Lajos, Üllői-út 41.
- X. kerület (Kőbánya).
Első kőbányai könyvny., Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Őör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
Varga József társa (tul.: Steigerwald A.).
- Aranyos-Maróth**
Dóczy -nyomda (tulajd.: Némedi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Baja**
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ.
Halyák István.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Salamon Mór.
- Baróth**
Mizsér Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Báró Drechsel Géza.
Povázsny László.
- Békkés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsny testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroksa).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Botschar T.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Singer és Sonnenfeld.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciureu és társa.
Gótt János Fia.
Herz I. B.
Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Breznóbánya**
Kreisler J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád**
Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal).
Szőke Pál.
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márkus.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Piros J. és Társa.
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Schwartz E.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Delta**
Heldenwanger József.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.
- Dunaölvédvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsa.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Pamiz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érséki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Stehr D.).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Wiuter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
Hunnia könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Wunder J.
Kuhn Péter.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chinzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Mochovich Emidio.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
- Fogaras**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sterner Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Braun Bertalan.
Herzog Á. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
Kovács és Schimerling.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lye. nyomda (bérleb.: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája (tul.: Endrey Gyula dr.).
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller M.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jász-Ápáti**
Gallovich Dező.
- Jászberény**
Brünaucr Adolf és Társa.
- Kabold**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa**
Malatin Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
»Berzenyi D. - könyvny. (tul.: Németh fivérek).
Hagelmann Károly.
Jancsovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szödi S.
- Kassa**
Forster, Wesselényi és Társai.
Grosz Soma.
Ifj. Nauer Henrik (Bernovits G. utóda).
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Pannonia-nyomda (tulajd.: Somogyi János).
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdí-Vásárhely**
Ifj. Janesó Mózes.
- Király-Helmec**
Klein József.
- Kisbér**
Hafl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polec Albert.
Zobácz Ferencz.
- Komárom**
Petőfi-nyomda.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kula**
Berkovits Márk.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Bors Károly.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukez Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor és Társa.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz K.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenros és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénynyomda.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (bérleb.: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mező-Berény**
Maár László.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Gyikó Károly.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Forster, Wesselényi és Társai.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staitz György.
- Mohács**
Blond János.
Renthal Márk.
- Moór**
?
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünsberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT

A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐ

TANAY JÓZSEF

FŐMUNKATÁRS

FIRTINGER KÁROLY

NYOLCZADIK ÉVFOLYAM

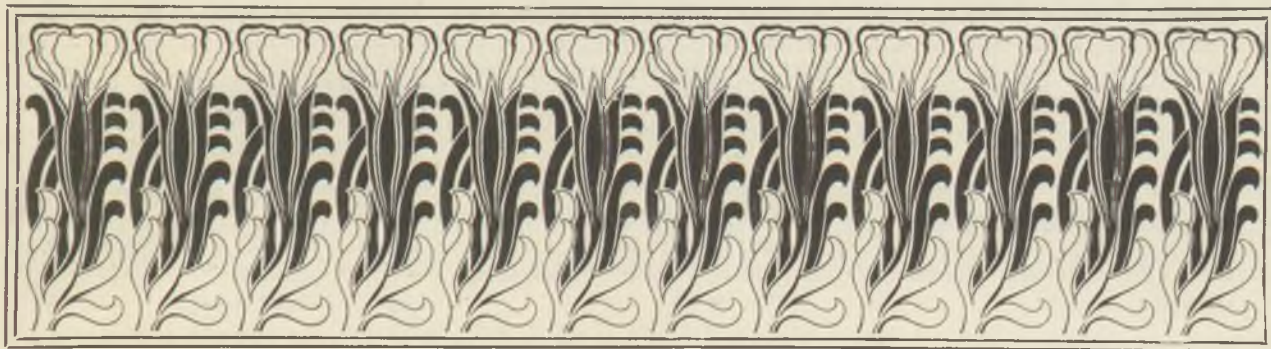
1898

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

BUDAPEST

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

Az 1898. évfolyam tartalma.

CZIKKEK.

A betűanyag alkotórészei. (Weber Henrik.) 158	A Typograph-szedőgép. (Popper Dezső.) 26	Mire való a Szakkör? (Simonovits Kornél.) 141
A budai nyomda alapítása. (Szerkesztőség.) 160	Amerikai ujdonságok. (V) 78	Mizériák. (Schwarz Adolf.) 91
A Grafikai Szemle sajtópöre. (Szerk.) 45	Amerikai vész hírek. (Szerk.) 162	Nyomdai betűanyag alumíniumból. (Szerk.) 190
A képzőművészetek új iránya. (Szerk.) 142	Berlin nyomdájáról. (—f.) ... 43, 144	Országos nyomtatvány-kiállítás. 185
A klisék kezelése. (—y —f.) ... 18	Beszéljünk őszintén. (T—y Á—s.) 157	Pozsony városa nyomdásztörténeti multjából. (Faragó.) 25
A könyv- és folyó- (compress) szedés. (Pályanyertes szakcikk; irta Heller Ignác.) 3, 22, 40, 57, 73	Bírálati jegyzőkönyv. (Pavlovsky J. Alajos.) 176	Rabok legyünk, vagy szabadok? (S.) 6
A Könyvnyomdászok Szakkörének nyolczadik (XVI.) évi jelentése. 49	Egy új szerkezetű szedőhajó. (Hirschkovitz J.) 94	Részvénytársulataink huszonöt-évi üzleti eredményei. (Szerk.) 189
A kromonyomás. (Schultz János.) 187	Egyleti életünk mult évi pénzbeli eredményei. (Szerk.) ... 60	Szászsebesi nyomdászok. (Venkovits Károly.) 96, 114
A modern és a szabad irány. (K—n S.) 113	Egységes betűrendszer. (Smalian Ármin.) 110	Sztrájkok a XVI. században. (Simonovits Kornél.) 163, 174
A naturalisztikus irány a nyomdászatban. (Watzulik Mária Albin.) 1	Facta loquuntur. (Szerk.) 89	Tanonczaink fölvétele és kiképzése. (Frank Lajos.) 8
A nyomdai köteles példányok beszoigáltatásáról. 19	Falragaszok kiállítása. (Szerk.) 59	Titkári jelentés. 177
A nyomdaipar pangása. (x.) ... 17	Gutenberg vagy Brito? (Faragó.) 80	Uj találmányú menetjegy-sajtó. (Szerk.) 45
A nyomdászat Indiában. (Szerk.) 97	Hogyan takarékoskodjunk az anyaggal. (Farkas Jenő.) 7	Ujabb rendelet a köteles példányok beszoigáltatásáról. ... 90
A plakátok. (Radnai Mihály.) ... 188	Honterus János. (Faragó.) 112	Üdvös miniszteriális akció. (Szerk.) 39
A »sajtóhibák« szerzőjének jubileuma. Gelléri Mihály arczképével. (Tichy Ákos.) 29	Jauernig és társa. (S.) 173	Valami a betűtárakról. (—j. J.) 129
A sajtóhibákról. (Simonovits Kornél.) 44	Kazinczy Ferencz és a hazai könyvnyomtatás. (F. K.) ... 76	Visszaható erő. (Szerk.) 109
A szakiskola kérdéséről. (Grócz Ernő.) 185	Két indítvány. (Simonovits Korn.) 55	
A táblázatszedés. (Simonovits Kornél.) 125	Korrektorok egyesülete. (Simonovits Kornél.) 111	
	Korrektorok egyesülete. (Harszti József.) 127	
	Korrektorok egyesülete. (Stalla Márton.) 160	
	Kossuth Lajos nevenapjára. (Firtinger Károly.) 130	
	Levelezőlap-kiállítás Lipcsében. (Szerk.) 95	
	Magunkról — másoknak. (S.) 143	
	Márcezius tizenötödikének ünneplése. (Szerk.) 56	
		CSARNOK.
		Amatőr-fotografiák. Tanay József, Schwind Béla, Firtinger Károly, Rencsisovszky Ferencz, Gyöngyösi Sándor, Radnai Mihály arczképével. (Tichy Ákos.) 61
		Visszapillantás tizenháromhavi utamra. (Venkovits Károly.) 131, 144, 164

Vegyések, Szakköri hivatalos tudósítások és Hirdetések minden számban.

Szakkérdések és feleletek.

10, 30, 81, 99, 115, 133, 178, 191

MŰMELLÉKLETEK.

Pesti könyvnyomda-részvénytársaság:
Czímlap. (3. sz.)

Werbőczy könyvnyomda-részvénytársaság: Az intézet cégjegye. (5. sz.)

Pesti könyvnyomda-részvénytársaság:
Czímlap. (5. sz.)

Meisenbach, Riffarth & Co., München: Autotipiai műlap (7. sz.)

Csokonai-nyomda és kiadó-részvénytársaság, Debreczen: Könyvezim. (8. sz.)

Hornyánszky Viktor: Irisznyomású műlap. (9. sz.)

Hornyánszky Viktor: Háromszínnyomású műlap. (12. sz.)

KÜLÖNMELLÉKLET

a Grafikai Szemle novemberi és decemberi számához:

Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából.
Irta Firtinger Károly.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

A naturalisztikus irány a nyomdászatban.

A szaklapokban több esztendővel ezelőtt irt cikkeimben utaltam ama valóban nagyszerűeknek mondható műalkotásokra, melyek a bécsi Gerlach és Schenk cég* intézetéből kikerültek,

valamint a forgalomba hozott japán eredetű illusztrált könyvek és képes mappákra is. Abban az időben alig sejtette valaki, hogy e kiadványok új fordulatot és messzeható mozgalmat fognak előidézni műiparosaink és művészeink körében. Néhány év előtt még ignorálni akarták a naturalisztikus irány fölléptét, sőt azt mint fonák kinövést, elítélendőnek találták. Való ugyan, hogy a mi japán munkákon dekoratív tekintetben felszínre került, éppenséggel nem volt kifogástalannak mondható, mert a nyújtott képek ugyancsak idomtalan alkotások voltak, nem is készültek ezek a civilizált népek magasabb igényű művészei vagy műbarátjai számára.

Mindazonáltal tény, hogy a távol Kelet adta meg az impulzust a naturalisztikus irány elfogadására és elterjedésére. Ha az utóbbi évtized francia és angol illusztrált munkáit, melyek a japán műizlés ismertetésével foglalkoznak, szemügyre vesszük, arra az észleletre jutunk, hogy a keleti befolyás legelsőbben e két országban csinált hódításokat. Az új irány tömérdek követőre talált; legbuzgóbb terjesztője a naturalisztikus iránynak Franciaország és Anglia. Nemesak a tipografia és litografia terén foglalta le az alkotó szellemeket, de a többi műiparágakban is érvényesült az hatalmas arányokban.

A műkereskedések kirakataiban manapság képek mellett ezer és ezer egyéb tárgyra fogunk bukanni, melyek valamennyien többé-kevésbé ennek az exotikus iránynak a jellegét viselik magukon. A haladni iparkodó könyvnyomdász mindezek láttára — itt csak példaképen a porcellán-művesség, fa-faragás, mű-

* E műintézet tudvalevőleg Budapesten is bír fiókintézettel.

lakatosság stb. termékeit említem föl — csakhamar arra a sajnos meggyőződésre jut, hogy a könyvnyomtatás művészete korántsem fejlődött még oly arányban, mint más iparágak. S nem lehet tagadni, hogy így is van, miután napról-napra találkozhatunk oly nyomtatványokkal, melyek ugyan mindenféle izlésről tanuskodnak, csak éppen naturalisztikusról nem.

A rendelő közönség, mely a haladást mindenkép hátráltató, illetve mindenféle nemesebb fellendülésnek szárnyát szegő, nehéz anyagi viszonyok miatt szemmel láthatólag eltompul a modern törekvések iránt, s ennél fogva nem kívánja meg a könyvnyomtatástól amaz izlésfejlődést, mely más téren tapasztalható. Ez való tény és mindenesetre megfontolásra méltó jelenség. Művésztünk nem részesül a nagy publikum részéről a kellő méltánylásban, miért is nem csodálkozhatunk azon, ha a nyomdászat sem halad a megkívántató gyorsabb tempóban, s ez a maradiság meg is marad mindaddig, míg a rendelő közönség nagy zöme arra a tudatra nem ébred, hogy erkölcsileg köteles a felszínre jutott modern iránynak helyet engedni, annak támogatása és istápolása által.

Egész sereg németországi betűöntőcég, mint A. Numrich & Co., Breitkopf & Härtel, J. G. Schelter & Giesecke, mindannyian Lipcsében, továbbá Heinrich Hoffmeister szintén Lipcsében, Wilhelm Woellmer Berlinben, Benjamin Krebs Nachfolger M. m. Frankfurtban és Bauer & Comp. Stuttgartban, felismerve a műszedés terén legújabbban divatba jött naturalisztikus irány fontosságát, nagy tevékenységet fejtettek ki ez új iránynak hasznavehető anyaggal való támogatására és mint a szertesztet küldött mintafüzetek mutatják, teljes eredménnyel.

Az élelmes könyvkiadócégek is azon vannak, hogy kiadványaikat ebben az exotikus jellegben állíttassák elő, s már is birunk szép számmal kisebb-nagyobb terjedelmű díszkiadásokat, melyek mindannyian emez új irány köntösét vették magukra.

A korrall, vagy mondjuk az árral lépést tartó könyvnyomdász készséggel fog tért engedni a modern stílus-

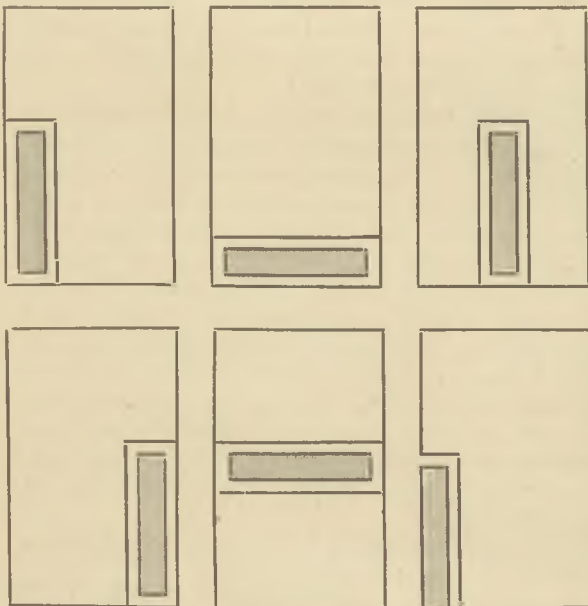

nak, hogy annak révén munkálkodási körét kiszélesítse és jövedelmezőségét fokozza.

A divatba jött naturalisztikus irány díszítő anyaga azzal az előnnyel bír, hogy fölöslegessé tesz minden komplikáltabb szedést. A szilhouette-szerűen rajzolt vignetták ugyanis legjobban hatnak egyszerű léniaszedés mellett; az illető szedő izlése és leleményessége azonban egyéb díszítő anyagot is fog alkalmazni, a nélkül, hogy az élesebben kidomborodó vagy gyöngédebb természetű vignetták hatásukban csorbát szenvednének.

Tetszetős és előkelő szedést állíthatunk elő egyszerű és igénytelen, de modern vágású betűkkel a naturalisztikus irányú díszítő anyag alkalmazása mellett.

Egyetlen vignetta segítségével, pár lénia kíséretében, egészen új szedésalakokat érünk el. Mint ilyeneket, bemutatjuk a következő szedés- és vignetta-elrendezést.

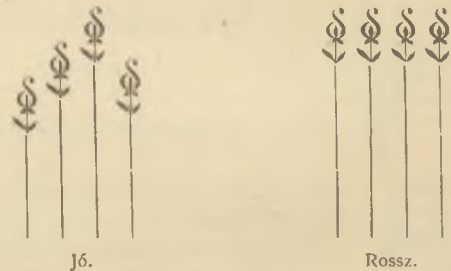
Látható, hogy teljesen fölösleges a szedést komplikálni. A lénia díszítés el is maradhat; ez esetben a főszűlyt a címzetűk által elérendő hatásra kell fektetni, melyet leginkább az amerikai eredetű divatos mediaeval verzálcetűkkel érünk el.

Magától értetődő, hogy a naturalisztikus irányú díszítő anyag más stílusával össze nem keverhető, mint-hogy ilyen esetben csak szakmabeli képzeltségünkről tanuskodó torzalkotásokat nyerünk.

Az ürességeket ellepő, többnyire virágokból álló szóróanyag, helyes használat mellett, kecses külsőt kölcsönöz a nyomtatványoknak. Tapasztalhatjuk azonban, hogy e viráganyag túlságig menő alkalmazásával sok esetben éppen az ellenkezőjét éri el a jó benyomásnak, a szépségnek. Ha erőteljes festékezést használunk, akkor mérsékeltlen szabad csak ez anyagot igénybe vennünk, ellenben halvány, lehetséges festékadásnál nagyobb mennyiségben használhatjuk a virágdíszítéseket, akár alapnyomat gyanánt is.

Fontos szerepet játszanak az új irány keretében a levelekből, bimbókból és effélékből alkotott sorok képző díszítések is, melyekből szintén szép minták kerültek forgalomba. Amaz eljárás, hogy a naturalisztikus

jellegű díszítéseket egymás mellé, különböző magasságban helyezük el, már némi ügyességet és tervszerűséget is kíván. A következő példákban bemutatjuk azok jó és rossz alkalmazásmódját.

Szintily originális kivitelű fejléceteket is találunk az új díszítőanyagban. A túlsó oldalon lenyomatott fejléc eléggé tanuskodik a divatba került irány hatásosságáról, s e hatást a fejlécnek több színben történő nyomásával még fokozhatjuk is.

A motívum teljesen új alkotásnak mondható, és nem csalatkozunk, ha a közel jövőben még számos szebbnél-szebb ily fajta fejlécet és záródíszet felszínre kerülését várjuk.

Természetesen csak úgy érünk el ez új materiállal tetszetős munkákat, hogy ha a vele dolgozó műszedő kiforrott jó izléssel rendelkezik.

Az új stíl, mely rövid idő óta a nyomdászat terén kezd hódításokat tenni, illetve a betűöntők részéről

propagáltatik, a letűnt irányok egyikével sem áll rokon-ságban: minden ízében a mai idő szüleményének tekinthető. Azonban az új irány, a mint most magát bemutatja, még többnemű változáson lesz kénytelen átmenni, ha a maradandóság és eredetiség magas fokát

akarja elérni. Előrelátható, hogy a közeljövő mindig újabb és újabb, pompásabb és megnyerőbb alkotásokkal fog e téren minket meglepni.

Ily körülmények között nem csudálandó, ha a németeknél már egész irodalom fejlődött ki az új irány mibenléte fölött. Az ezzel foglalkozó folyóiratok közt megemlítendő a Bielefeld városában megjelenő: *Der Bücherfreund*, a müncheni *Dekorative Kunst* és a Stuttgartban tizenkét füzetben megjelent *Der moderne Styl*, melyek érdeklődőknek bőségesen nyújtanak ujjmutatást az új irányban való továbbképzésre.

Végül megemlítjük, hogy e cikkeinkben használt összes díszítőanyag az *A. Numrich & Co.* lipcsei betűöntőcézég terméke, a bevezető vignetta és inicziálé kivételével, melyeket *Hoffmeister Henrik* lipcsei cég volt szíves átengedni. *Watzulik M. Albin.*

A könyv- és folyó (compress) szedés.*

Motto : Világosság csak akkor lőn,
mikor a könyvnyomdászatot
feltalálták.

Előszertettel írom cikkem fölé a címet úgy, a mint azt a Könyvnyomdászok Szakköre a *Grafikai Szemle* számára irandó szakcikk-pályázatára közzétett hirdetésében használja. Kedvesen hangzik ez a cím nékem, mert ebben a Szakkör részéről oly impulzust látok, mely — talán sokat mondok lelkesedésemben — rózsásan festi le előttem a kör jövőjét, vagyis a mely azt mutatja, hogy észszerűen fogja fel hivatását és önzetlenül törekszik arra, hogy a jövő nyomdásznezmedéket kiképezze és annak felvirágzásán, haladásán fáradni akar.

Csodálom, hogy a Szakkör munkássága oly kevésbé bírja lelkesíteni a budapesti nyomdászokat, hogy ezek közül alig van 300 tagja.

Pesszimizmussal vádolnám a nyomdászokat, ha tudnám, hogy kételkednek e kör érdek nélkül való működésében. Nem kételkednek és tudják, hogy csak nemes czélok elérésére szedik a tagoktól azt a csekély tagsági díjat, a melyért — azt hiszem — eleget nyújt az tagjainak. Tudják, hogy sem az elnöknek, sem a tisztikarnak, sem a választmánynak nincs anyagi hasznuk működésükért és egyesegyedül a kitűzött cél: szakmánk fejlesztése lebeg szemek előtt. Megérdemli tehát a Szakkör, hogy megadjuk neki azt a szerény jutalmat, melyet méltán követelhet: *az érdeklődést.*

* A *Grafikai Szemle* szakcikk-pályázatán ez a dolgozat nyerte el a 30 korona pályadíjat. Szerk.

Üdvözet tehát a szép eszméért, annál is inkább, mert most már remélem, hogy szakmánk ez elemi tárgyát képező pályázati cikket fokozatosan követni fogja a többi. Én legalább így óhajtanám és azt ajánlanám a Szakkör t. választmányának.*

Szakmánk elemi tárgyának nevezem a Szakkör által kiírt pályázatot és mégis mindenről könnyebben lehet írni, mint erről. Hisz kompresszt szedni mindenki tud és már egy két-háromhónapos tanoncot is szekrényhez állíthatunk.

Háládatlan tárgy tehát ez a fejtegetésre.

Félő, hogy a t. olvasó a címet meglátva, fitymálva lapozgat tovább, úgy gondolkozva, hogy ebben új, olyan, a mit ő már ne tudna, nem lehet. Így tesz az, a ki már gyakorlottabb, és így a fiatalabb nemzedék, a kinek derogál *ilyen* tárgyról olvasni.

Pedig az idősebbeknek, pardon: a gyakorlottabbnak, a kik tényleg értik a mesterségüket, épp úgy kellene még a legmindennapiasabb dolgokat tárgyaló cikkeket is becsülni, mint a gyengébbeknek, mert nem szabad elfelejteniök, hogy a mit ők tudnak, azt talán még más nem tudja; nem szabad elfelejteniök, hogy vannak tanoncok és hiányos képzettségű, de azért ambiciózus segítők is, a kiknek valóságos tankönyv a szakcikk.

Ne ítéljük tehát el, vagy ne gúnyolódjunk az oly cikkeket fölött, a melyben már ismert dolgokat is találunk.

No de álljunk minden szószaporítás nélkül a szekrényhez!

Álljunk egyenesen, mert már tapasztaltuk, hogy a hanyag állástól az egyenes test, de különösen a láb formáját veszíti és ne bizzunk abban, hogy X vagy Y is hanyagul áll és még sincs baja. Az emberi szervezet nem egyforma.

Ösztás. A szekrényben, a melyből szedni akarunk, okvetlen annyi betű legyen, a mennyi a kiszedésre váró munkához elegendő, sőt soha se sajnáljunk néhány sorral többet ösztáni, mint a mennyire tényleg szükségünk van, mert tudhatjuk, hogy mily nehéz a szedés, ha a szekrény fenekéről kell a betűket szedegetni,

* A választmány is így gondolkozott. Szerk.

míg ha a betűk egymáson fekszenek, sokkal hozzáférhetőbbek azok.

Terjedelmesebb munka szedésénél, a melyhez egy szekrény betű nem elegendő, vagyis ha tudjuk, hogy több betű fog kelleni, mint a mennyi a szekrénybe fér, a szekrényt mindig osszszuk tele. Egy jól osztott szekrény — leszámítva az osztást és korrekturnát — majd minden szedőnek elég egy napra. Időt fecsérünk tehát, ha napjában kétszer vagy háromszor is osztunk.

Nem egyszer kell boszankodnunk, mikor a szépen, gyorsan folyó szedést az osztás végett félbe kell szakítanunk, ilyenkor aztán rendesen így kiáltunk fel: »Éppen most megy jól a szedés, jó griffem van és abba kell hagynom!« Hogy ha aztán újra megkezdjük a szedést, ismét boszankodhatunk: nedvesek a betűk és nedvesek maradnak még akkor is, ha azokat az 1—1½ óra alatti szünet előtt osztottuk, mely idő alatt csak a felső réteg szokott megszáradni.

Pedig ne szokjuk meg a **nedves betűkből** való szedést, hisz ez csak a gyorsaság hátrányára van, mert a betűk az ujra tapadnak és ily módon lehetetlen azokat oly hamar a sorzóba tenni, mint a szárazat. De egészségi szempontból is tartózkodjunk ettől, mert így — nedvesen — a piszok inkább áthatol az ujjbőr pórusain.

A mesterséges szárítgatás — mint a legyezés, fidibusz (égő papír) — czéltalan és különösen az utóbbi csak szaporítja az egészségre káros hatású port, a miből amúgy is elég jut a szedőnek.

Mielőtt a szedéshez kezdenénk, arra törekedjünk, hogy **munkaközben** való **fennakadások** ne forduljanak elő, gondoljunk mindarra az eshetőségekre, a mi az éppen szedendő munkánál előfordulhat. Keressük össze a szükséges anyagot és ha idegen betűfajra is van szükségünk, állítsuk lehetőleg magunk mellé a szekrényt. Ha kevés a kiemelendő rész és a kurzív, halbfette, más szekrény felállítására nincs helyünk, ne szaladgáljunk minden második, harmadik sornál ahhoz és ne állítsuk a leszedett szavakat a szekrény szélére, mert ezek csak útban vannak, hanem szedjük tele egy sorzót, kezdjük a leszedést a visszajáról (például a 3., 2., 1. lapról), hogy a kezdő rész felül legyen és szükség szerint kiszedhető legyen. De ehhez az egy sorzónyi szedéshez is állítsuk fel a szekrényt s ne gubbaszkodjunk, mert ez órákra elfárasztja tagjainkat. Hisz a mit a szekrény felállításával elmulasztunk, azt a kényelmes szedéssel, el nem zsibbadt tagokkal helyre-pótolhatjuk.

A **sorzót**, mely az áron kívül az egyedüli szerszámunk, tartsuk becsben és szolgálatának megfelelő gondozásban részesítsük ezt a két nélkülözhetlen szerszámot; tartsuk azokat mindig tisztán. Ne szorongassunk naphosszat egy rozsdás vasat a kezünkben, mely ily állapotban még kedélyünkre is lehangolólag hathat. Azonban nemcsak a tisztaság kedvéért kell a sorzót gondozni, hanem még azért is, mert az idővel annyira elrozsdásodik, hogy a méretet szabályozó csavart vagy fogót alig lehet igazítani, s a mi miatt még az oldal-falakon levő rozsdá és piszok a sorok egyenletes kizárását is akadályozzák.

Ugyaníly gond fordítandó a **szedőlénia**ra is, mely

a sorzónak hasznos kiegészítő része. Vannak olyanok, kik — különösen ritkított munkánál — e nélkül szednek, bár semmiképp sem tudom ennek mellőzését megérteni. Hisz a mellett, hogy ily módon az ujjainkat felhorrzoljuk, még a térzőkre ragadt piszok folytán a sort sem tudjuk rendesen kizárni és a szedés sem megy oly gyorsan, mint ha a betűket a sima szedőlénia csúsztatjuk végig. Ne szokjon tehát senki se a szedőlénia nélkül való szedéshez és még a ki hozzászokott, az is hagyjon fel e rossz szokással.

A **sorzó állítására** különös gondot kell fordítani. Mielőtt a szedést megkezdjük, győződjünk meg arról, hogy a sorzó tényleg a szükséges szélességre van-e igazítva. Nem árt a négyzeteken kívül egy vonal vagy stéggel, a melynél nem lehet ily könnyen tévedni, a szélességet utána mérni. Ritkított szedésnél rakjuk a sorzót tele térzőkkel és vizsgáljuk meg, hogy nem erősebb vagy gyengébb-e az. A térző a sorzóban kényelmesen mozogjon s megfelelő mérvben legyenek a sorok is kizárva, hogy a vékony betűk és írásjelek el ne csúszszanak.

A **betűk elcsuszásával** sok baja szokott lenni a szedőnek, de még több a tördelőnek; ha azonban ezt a szabályt betartjuk, kikerülhetjük az ilyen kellemetlenségeket.

Más mód, mint az *igen pontos munka*, erre alig van. Pontosnak kell persze a térzőnek is elkészítve lennie; a vagdalt térzőket soha se fogadjuk el az öntödékből, legyenek azok mindig öntöttek és simára csiszoltak.

Ennek elhárítására lehetne ugyan a sor elejére és végére egy félnégyzetet adni, de ez idővesztéssel jár, a mennyiben két felesleges betűt kellene szedni és fizetni. Akadályt képez ez különben másképen is; így például, ha ugyanegy kolumnán garmond és petit (pl. jegyzet), vagy egy tele cicero czímsor fordul elő, ez esetekben a petitnél egy félnégyzetet és nyolczadpetit spácziumot, a cicerónál pedig egy harmadot és nyolczadpetit spácziumot, vagy egy garmond félnégyzetnek megfelelő kizárást kell adni. Még nagyobb azonban a baj, ha fejevonalak stb. fordulnak elő. Így hát csak a jobb és kisebb terjedelmű az akczienszszakmába vágó munkánál ajánlatos a félnégyzetnek a sor elején és végén való használata.

Hogy immár serényen a szedéshez foghassunk, szükséges, hogy minden oly szakkérdésről tájékozva legyünk, melyek a kompressz szedés közben előfordulhatnak vagy elő szoktak fordulni.

Igy feltétlenül tudnunk kell, hogy mennyivel kell a kezdősorokat és miként kell az egyéb, fejezetekre és alcímekre osztott igen változatos és sokoldalú *a), b), c)* stb. betűket *behúzni*; jártasoknak kell lennünk az esetleg előforduló *iniciálék alkalmazásában*, a helyes *elválasztásokban*, a *jó kizárásban*, a közvetlenül szükséges *nyelvtani szabályokban* stb. stb.

Ezek, szent igaz, nem új témák, mint a hogy e czikk keretében nem is lehet ilyenekkel előhozakodni, a mennyiben ezekre mindig szükségünk volt és van; de az is igaz, hogy mindezek dacára csak nagyon kevesen vannak, kik a felsorolt dolgok ismeretével, vagyis szakszerű készütséggel állanak a munkához.

Közvetlen tapasztalatból tudjuk mindezt, a mit bizonyára senki sem mondhat túlzásnak.

Megkísérlem tehát, hogy mindent szóvá tegyek, a mi a kompressz szedésnél elő szokott fordulni, még pedig — tapasztalataim alapján — oly sorrendben, mint a milyenben a szedés történik.

A kezdősorok behuzása. Alig akarja a szedő az első betűért a kezét kinyújtani, máris fennakad. Nem tudja, hogy mennyivel húzza be az első sort. Ez azonban nem a szedő tudatlanságának, hanem a nálunk divó *rendszeretelenségnek* tudandó be. Valamely új munka megkezdésénél meg szokták ugyan mondani a szedőnek, hogy mennyivel húzzon be; de ha történetesen elfelejtik ezt tenni és a szedő sem gondol rá, — a mi bizony leggyakrabban így szokott lenni — akkor jó pár sort kell e miatt mulasztania. Ilyenkor vagy a faktort, vagy a főszedőt kell az első emeleten vagy egy másik teremben felkeresnie és ez iránt tudakozódnia.

Szükséges tehát, hogy előre tudjuk azt, mennyi az egyes szélességeknél a behúzás és mivel a nézetek a behúzásra vonatkozólag eltérők és mert — lévén az izlés dolga — eltérők is lehetnek, legyen minden nyomdában pontos szabály arra nézve, hogy a változó szélességek miként húzassanak be. Ajánlatos volna tehát a következő általános szabály felállítására:

12 ciceróig a megfelelő betűnemnek egy négyzetével,

13—17 ciceróig másféllel,

18—22 » kettővel,

23—28 » harmadféllel,

29—32 » hárommal és aránylagosan így tovább.

Az egész és fél négyzetekkel való behúzás azért ajánlatos és célszerű még a széles formátumoknál is, mert azok mindig kéznél vannak, míg a 2—3 cicerós négyzeteket rendszeres keresgélni kell és így például ha egy garmond kettőst nem találunk, két négyzetet és két spáciúmot kellene adni, ez pedig hosszadalmas dolog, a mit bizonyára senki sem tesz, hanem ad két négyzetet és egy harmadot, a mit azonban tennie nem szabadna, mert a differenciát észre lehet venni, különösen akkor, ha — mint sok helyütt rossz szokásban van — felváltva kvadrátot és négyzetet használunk.

Nem rendszeretelenség, — mint a behúzásnál — hanem már tapasztalatlanság, ha **inicziálé alkalmazásánál** fennakad a szedő. Valóságos csapásnak tartja az ilyen szedő, ha azt az utasítást kapja, hogy inicziálét szedjen az első sor vagy sorok elé. Igaz, hogy ezt a tördelő szokta leginkább végezni, a kinek ehhez több ideje van; de helyesebben teszi, ha néhány sor kárpótlás mellett mindjárt a számoló szedővel szedeti oda, nehogy — mint gyakran megesik — az inicziálé végett néha egy-két oldalt legyen kénytelen megtördelni. Ez felesleges munka és semmivel sincs indokolva.

Szükséges tehát, hogy mindenki tájékozva legyen az inicziálék miként való használatáról. A tördelő, hogy kézbe adva a felhasználandó inicziálét, rövidesen megmagyarázhassa annak mikénti alkalmazását; a szedő, hogy *ne szoruljon* a magyarázatra. Egész gyűjteményem van *rosszul alkalmazott* inicziálékból, melyeket annak igazolására, hogy mily nagy a tájékoztatlanság e téren, szeretnék itt bemutatni; de nem akarom ezekkel a helyet elfecsérelni. Célszerűbbnek tartom inkább az

alábbi néhány egyszerű és leggyakrabban előforduló *helyesen szedett* inicziálékat egy kis utasítás kíséretében bemutatni, remélve, hogy ezek után megalkothatjuk majd magunknak bármely előforduló inicziálénak az alkalmazásmódját. Először is megjegyzem, hogy sem az inicziálás első szót (ha inicziál és folytatása egy szó), sem az inicziálét követő önálló szót (ha az inicziálé külön álló betű) *nem kell verzálisból* szedni. Ez szokásos ugyan, de semmivel sincs indokolva. Nem elég érv az, hogy verzál az első betű, tehát a folytatása is az legyen; hisz minden kezdetet verzálisból szedünk és mégis kurrent betű jön utána.

Ha kisebb inicziálét, vagy jobban mondva csak nagyobb betűt akarunk alkalmazni, — mint az 1. példánál — akkor az első sort mindig be kell húzni a pedig annyival, a mennyit a többi sorok behúzásához használunk. A betű mindig vonalban álljon a szöveggel és mert kompressz szedésnél akadályozza ezt a betű húsa, — a melyet kár levágdalni — jobb, ha olyat keresünk, mely teleöntésű. Nagyobb betűknél, a melyek — mint a 2. példa — két-három sort kerítenek be, már nem lehet behúzást alkalmazni, hanem tompán kell kezdeni azt.

A tompán kezdett inicziálék, legyenek azok bármily kicsinyek vagy nagyok, lehetőleg a teljes magasságukban töltendők ki (lásd a 3. példát); az inicziálé nem állhat lejjebb, mint a szedés első sora és ilyen esetben kényszerítve vagyunk az 1., 2., 5. és 6. példák szerint, az első sort lejjebb engedni; az első betűk, ha az inicziáléval egy szót képeznek, közvetlen a mellé szedendők, míg a második sort egy félnégyzettel behúzzuk, hogy így az első szónak az inicziáléval való összetartozandóságát szembeütnövé tehesük. Ha az inicziálé különálló betű (lásd a 2. példát), akkor utána is csak egy félnégyzetet adunk. Az inicziálé alatt lehetőleg annyi hézag legyen, mint a mennyit a szöveg és inicziálé közé szántunk, tehát egy félnégyzetet a megfelelő betűnemből. Felesleges czirádákat — mint a 6. példa kifutója — ki kell eresztetni és rá kell áldozni az időt, hogy az oldal szélét annyival töltsük ki, a mennyit ez a kifutó igényel. Lépcsőzetes inicziáléknál, — mint az 5. példa — vagy hasonló alakúaknál a szedés mindig az inicziálé rajza után helyezendő el. Ha az inicziálé nem volna kivágva, azt okvetlen ki kell nyessünk. Kimenetsort vagy új kezdetet az inicziálé alatt soha se adjunk. Ilyen vagy más esetekben olyképp segíthetünk magunkon, hogy nem töltjük ki egészen az inicziálé oldalfalát, hanem a szükség szerint lejjebb kezdjük azt, a mint a 4. példán is láthatjuk.

A kifutókkal bíró nagy inicziálékat, ha elegendő szél marad a papíron, önállóan az oldalak szélére adjuk.

Az inicziálék alkalmazását néhány példában bemutatjuk.

1. példa.

A természetben előforduló testek eltérő alkotásúak; vannak is, mint mondani szoktuk,

2. példa.

E szabadságharcz menete és sikere mély benyomást tett a francia népre. Rövid idő alatt ugyanis oda fejlődött a dolog Franciaországban, hogy a nép helyzete

3. példa.

időn az emberek a villamosság vonzó- és taszító-erejét tapasztalták, mindjárt több praktikus czélokra óhajtották felhasználni; ámde előbb módját kellett ejteni annak, hogy a villamosságot nagyobb mértékben

4. példa.

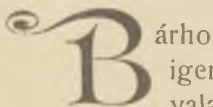
időn az emberek a villamosság vonzó- és taszító-erejét tapasztalták, mindjárt több praktikus czélokra óhajtották felhasználni; ámde előbb is

5. példa.

urópaszerte mindenütt a párisi divat lett irányadó nemcsak az öltözetben és bútorzatban, hanem még az építészetben, költészetben és a társadalmi életnek minden ágban is. A francia nyelv lett európaszerte az előkelő társaság-

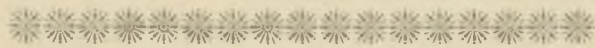
6. példa.

árhol járunk is, érzékeink segítségével igen sok oly dolgot veszünk észre, ha valamely tért betöltenek. Ezen dolgot a természettudósok anyagnak nevezték el. Az

Heller Ignác.

(Folyt. köv.)

Rabok legyünk, vagy szabadok?

Senki se mondhatja el ezt Petőfiként találóbban, mint mi: nyomdászok. Az igazságügyminiszter felbuzdulva az aszódí javítóintézet és a váci fogház sikerein, most már a többi fogházakban is rabmunkává avatja a nyomdászatot.

Lapunk nemrégén fel is szólalt a váci fogházban lévő nyomda ellen, a mely nemcsak a nyomdászatot, mint életpályát, bélyegzi meg azzal, hogy azt rabmesterséggé deklarálja; de e mellett még igen érezhető érvágást mér a nyomdaiparral foglalkozók existenciája ellen.

A napisajtó nem igen törődik az ilyen »csekélynek« látszó gazdasági kérdéssel, legfeljebb egy-két soros napihirben emlékezik meg róla. Pedig mi csodálatosnak tartjuk ezt a közönyösséget akkor, mikor a nyomdatulajdonosok mindjárt a forrásnál, a szerkesztőségek irodáiban tájékozhatnák az írókat arról a nagy fonakságról, a mit az igazságügyminiszter legújabb »humanitárius« intézményével czéloz.

A törvény ha valakit elítél, annak nemcsak a szabadságát veszi el, de a vétség mérvéhez képest, a büntetés kiállása után még egy bizonyos ideig *hivatalvesztésre* is ítéli. Megteszi ezt nemcsak a fogházra ítélttel, de azokkal is, a kiknek életfogytiglan elvette a szabadságát.

Már most mikor a törvény valakit megfoszt a hivatalától azért, mert az illetőt nem találja arra méltónak, ugyanakkor az igazságügyminiszter odaállítja azt a rabot a szedőszekrény mellé és kitaníttatja betűszedőnek. S mindezt a humanitás nevében cselekszi, nem gondolva meg azt, hogy a mily mértékben emeli a hivatalnoki kart, épp oly arányban mér csapást a nyomdásztestületre.

Nem is olyan régen, mikor még királyi pecséttel és aláírással, pergamenre nyomott okmányon engedélyezték a nyomdanyithatást, akkor az illetőknek nemcsak azt kellett kimutatniok, hogy képesítve vannak erre a pályára, hanem be kellett igazolniok *feddhetlen előéletüket* is. Ezt az okmányt — akár csak ma az ügyvédi, orvosi stb. diplomát — kihírdették a megyegyűléseken, a mit a vármegye mindig a saját megjegyzéseivel is ellátott.

Milyen nagyot fordult az idő kereke egy félszázad alatt! A pergamenes nyomdászokat eltörülte a szabad ipar, most pedig a képzett munkások szájából a rabok veszik majd ki a kenyeret — a humanizmus nevében. Egyik oldalon közmunkákkal akarják csillapítani a munkahiányt, a másik oldalon pedig rabmunkával teszik kereset nélkül való proletárrá a tisztességes, dolgozó kezét.

Nézzük azonban a dolog jogi oldalát.

A törvény elítél egy hivatalnokot, a kit a fegyházban odaállítanak a szedőszekrény mellé, hogy mire onnan kijön, magának existenciát teremthessen. Ha a törvény betűi szerint járnak el, akkor az elítélt betűszedőnek a fegyházban — mert *hivatalvesztésre* is ítélték — nem lehet a mesterségét folytatni, hanem valamelyes más iparágat, például az asztalosságot kell tanulnia.

És ugyan mit gondol az igazságügyi kormány, hogy az a fogházból kikerült és ott tanult nyomdász csakugyan teremtett is magának existenciát?! Kap-e ez valahol foglalkozást mint betűszedő, avagy felveszi-e azt kebelébe a nyomdásztársadalom? Nem, soha! Éppen a közelmúltban volt reá példa, hogy a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyesülete elutasította egy olyanak az egyesületbe való felvételét kérő folyamodványát, a ki az aszódí javító-intézetben tanulta a betűszedést.

Az egyesület — mint *erkölcsi* testület — nem is tehetett másképen és így fog tenni mindig, ha ehhez hasonló eset adja magát elő.

A jogi szempontok rövid mérlegelése után nézzük most ennek az intézkedésnek nemzetgazdasági fonakosságait!

Jogosan tehetjük ezt, mert minket mindig a higgadt mérséklés vezet a tények megítélésében. De, engedelmet kérünk, az ilyen felháborító dolgok még a leghidegebb vérű embert is kihozzák a sodrából.

Ilyen dolgok után nem tudjuk elképzelni azt, hogy miért kelljen valakinek zsenge gyermekkorában négy esztendő t tanulnia, ha felszabadulása után utilaput kötnék a talpára, hogy egész életét az országutakon való csavargással töltsse el. És mind csak azért, mert az állam és hatóságok cenzuralizáló spekulációira a munkadók rendszeren a tanonczgazdálkodással felelnek.

Ha már az állam minden áron takarékoskodni akar, ne tegye ezt az iparosok és iparosmunkások rovására;

hanem nézzen körül a maga portáján, talál ott elég teret, a hol ezt megteheti. A magasabb készülséggel bíró rabok számára ott van az íróasztal és a go krajczáros Sanyaró Vendelek restanciáit dolgoztassák fel ezekkel. A mit a diurnistára rábiznak, azt — kevés kivétellel — elvégezheti az elítélt rab is. Hisz a nyomdászban sokszor még kényesebb dolgokat biznak a rabokra, mint a milyent a díjnokok lemásolnak.

Az államnak illetén való intézkedései éppen az ellenkezőt fogják eredményezni, mint a mit a modern humanisták czéloznak: a bűnösök megjavítása és munkára szoktatása mellett bűnre fogják kényszeríteni a becsületes munkásokat azért, hogy azok — mint rabok — dologhoz jussanak.

Hiszen éppen nem régen hozta egyik napilapunk *Baltesnek*, a *Tribuna* című oláh ujság volt szerkesztőjének, tulajdonképen pedig kitanult betűszedőnek azt a nyilatkozatát, hogy »szinte sajnálja a fogházat elhagyni, mert tudja jól, hogy a szedőszekrény mellett nem lesz olyan jó dolga, mint az áristomban«. Ez akkor volt, mikor Baltesnek megkegyelmezett a király és szabodon bocsátották az oláh agitátort.

Mi lesz majd ezután, mikor Aszód és Vác után, *Szegeden*, *Győrött* és *Illaván* is rendeznek be nyomdákat a fogházakban, hogy a hatóságok nyomtatvány-szükségleteit rabokkal készíttessék el.

Nem tudjuk, kitől vagy kiktől származhatott ez a szerencsétlen idea; de azt tudjuk, hogy azok — habár akaratlanul is — nem a humanizmus nevében gondolkodtak, hanem szelet vetnek, hogy majdan vihart arassanak.

Úgy halljuk, hogy most már komolyan gondolkoznak e felett a nyomdatulajdonosok is, s mindenképen arra törekcsenek, hogy valahogy feltartóztassák azt a lavínát, melyet ezek a modern humanisták görgetnek.

Jó is lesz idejekorán gondolkozni e dolog felett, mert ha még soká váraokznak, akkor a munkások nagy része csakugyan kénytelen lesz feltenni a kérdést, — ha exisztálni akar — hogy: »rabok legyünk, vagy szabadok?«. . . Fogház-e, vagy kolduskenyér?

Sokat mondhatnánk még e dologról; de nem akarunk túlmenni azon a határon, a melyhez nekünk, mint szaklapnak, jogunk van.

Ennyit azonban kötelességünk volt elmondani. s₂

Hogyan takarékoskodjunk az anyaggal?

Az anyaggal való takarékoskodást általában kevés szedő ismeri, vagy ha ismeri is, nem sok ügyet vet rá; nem tartja azt olyan fontos dolognak, hogy figyelmét mindenkor kiterjeszsze reá.

A gazdagon fölszerelt nyomdákban épp úgy, mint a kisebb nyomdákban, egyaránt nagy szerepet játszik az anyaggal való takarékoskodás; s az a szedő, ki ennek tudományát elsajátította, könnyedén felelhet meg kötelességeinek s munkája közben egész észrevétlenül küzd le olyan akadályokat, melyek az anyagot beosztani nem tudó szaktárs előtt áthághatlanoknak látszóttak.

Többször hallottam már szaktársakat panaszkodni, kik fővárosi elsőrangú nyomdákban álltak kondícióban, hogy számtalanszor kellett munkájuk közben tétlenül vesztegelniök s így keresményüktől elesniök, nem munka-, hanem anyaghány miatt, mert ha betűjök volt, akkor nem rendelkeztek a szükséges anyaggal (térző, négyzet, stég stb.) és megfordítva.

Elhiszem, hogy néha kényszerítő körülmények játszanak közre ily eseteknél, ha például nagymennyiségű ívek állnak készen egyik-másik műből, melyeket különböző okokból nem lehet kinyomni, de — azt hiszem — ezek az állapotok sok esetben az anyaggal való tékozló bánásmódra vezethetők vissza.

Már most, ha a fővárosi nagy nyomdákban, melyek rengeteg anyaguk pótlására még házi öntődékkal is rendelkeznek, ily fennakadások jönnek létre, következőleg sokkal érzékenyebb visszahatása van ezeknek a vidéki kisebb nyomdákban, melyek nem rendezhetnek be raktárakat a különböző anyagokból, hanem mindenképen csak a legszükségesebb mennyiségre szorítkoznak.

Meg kell itt érdemelni létjogát az anyagnak; hozzá kell járulni az érte adott költség fedezéséhez a legterjedelmesebb stégtől kezdve az utolsó hajszálpáncziumig minden darabnak.

Ilyen esetekben aztán a szedőtől teszik függővé, hogy a munkamennyiségnek — néha az anyaghoz mérten nagyon is fokozott arányban — megfelelőjen.

Ezt a feladatot pedig csak úgy érheti el a szedő, ha a rendelkezésére álló anyaggal gazdálkodva tud bánni és nem használ felesleges anyagot szedéséhez, mint például az a szedő, ki a negyedréti levélpapírra sarokba szedett fejnél a sorokat egész szélességre (rendesen 44 cicero) négyzettel zárja ki és a sorok közötti beosztást következetesen szintén egész szélességben eszközli. Az ilyen szedés a mellett, hogy a leghasznavehetőbb anyagok egész halmazát foglalja magában minden cél nélkül, még a munka is több időt rabolt el ily módon; míg ellenben mennyi anyag- és munkamegtakarítással jár, ha a szedő az ilyen sarokba szedendő levélfejnél a legszélesebbre szedni szándékolandó sor után zárja a sorzót, természetesen egy bizonyos szélességre és úgy sorakoztatja szedését; ha ezzel készen van, a sok négyzet és térző helyett, melyet az előbbi módon felszedett, most egy vagy legfeljebb két stégre van szüksége, melylyel a fejtől a keltezésig támadt hézagot kitöltse.

Éppenséggel nem takarékoskodik az anyaggal az a szedő sem, ki egy táblázat szedésénél addig kisebb stéget és léniát nem alkalmaz, míg a nagyobbbat teljesen fel nem használta. Nem törődik vele, mily égető szüksége volna egyik vagy másik munkatársának éppen most valamely komplikáltabb munkához pár darab ugyanolyan anyagra, melyet ő minden gondolkodás nélkül az utolsóig elprédált.

Különösen fiatalabb szaktársaink követik el ezeket a bravourokat.

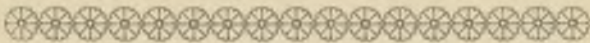
Számtalanszor láthatunk ritkított szedést, melynek szedője a világért nem nyúlna kisebb térzőért addig, míg a szedés szélességének megfelelőben tart és csak ha ez elfogyott, vesz kisebb darabokat és ekkor rendszeren egy másik hibát követ el az által, hogy nem

cserélgeti fel soronként az egyenlő hosszúságú darabokat, miáltal az ily szedés a legcsekélyebb érintésnél szétválík azon a helyen, melyen a két tércző össze van illesztve. Mig ha a szedő az anyagtakarékosságra gondol, már eleve vegyest alkalmazza a kisebb anyagot a nagyobbakkal, miáltal még elkerüli azt is, hogy a többi szedő nem lesz kénytelen valamely teljesen felszedett darabért razziát tartani a ki- és ki nem nyomott szedések között.

Az anyaggal való takarékoskodás nem ajánlható eléggé szaktársainknak; mert én csak látszólagos előnynek tartom, ha például a szedő valamely keresztvonalzáshoz, melynél a vonalköz terciára van beosztva, csupa terczia négyzetet használ és abból is csak a négycicerós darabokat szedi fel és ha ez nem volt elég munkájához, komolyan kezd lamentálni, hogy nem bír tovább szedni, azután csodálkozva látja, hogy hiszen két darab két-cicerós négyzet szintén egy négyest, négy háromcicerós pedig három négycicerós négyzetet tesz ki és ha még így sem elég az anyag munkájához, akkor épp oly jól vehet petit négyzeteket is, melyből két egymásra helyezett darab szintén terciát tesz ki és így tovább.

Látszólagos előny — mondom — az anyagnak egyoldalú felszedése, mert ha a nagyobb darabokkal a munka ugyan előbb befejezhető, de e csekély időnyereség kárba vész, ha meggondoljuk, hogy éppen ez által rendszeren egy másik munkás kezét kötjük meg, kinek munkája igazán jogosult lenne a préda módon felszedett anyaghoz.

Még sok hasonló, az anyagtakarékossággal merőben ellenkező példát hozhatnék fel; de azt hiszem, hogy az itt felsoroltakkal is eléggé kifejtettem abbéli nézetemet: miként gazdálkodjunk az anyaggal. *Farkas Jenő.*

Tanonczaink felvétele és kiképzése.

Számtalanszor olvastunk már a fenti cím alatt cikkeket a szaklapokban és az Évkönyvben is, de épp úgy, mint már több hasznos eszme, ez is mindig siket fülekre talált.

A helyzet még ma sem javult. Ellenkezőleg, évről-évre szaporodik az olyan tanonczok száma, a kik nem is konyitanak a helyesíráshoz, sőt nagy része még a nevét sem képes hiba nélkül leírni, vagy pedig a főnevet a melléknévtől megkülönböztetni. A főnök azért mégis minden elővizsgálat nélkül felveszi.

Ennek pedig rendszeren az a szomorú következménye szokott lenni, hogy azt a szegény fiút, ki a négy évet nagy nehezen kihúzta, felszabadulása után alig egy-pár hétre rá főnöke útnak eresztí, természetesen akkor már nem törődik azzal, hogy az illető, hiányos képzettsége miatt, kap-e más üzletben munkát vagy sem. Nem furdalja őt azért egy parányi lelkiismeret sem!

Ezt orvosolni kell, még pedig első sorban nekünk, mert csakis mi látjuk azt, hogy képes-e a fiú választott életpályáját kellően felfogni s abban magát jól és alaposan kiképezni. Ha azt vesszük észre, hogy a fiú nem bír képességgel a nyomdász-pályára, akkor kötelességünk volna idejekorán annak szüleit a bekövet-

kezendő bajokra figyelmeztetni. Sok szegény szülő nem gondolja, vagy talán nem is tudja, hogy egy nyomdász — eltekintve a véletlen szerencsétől — sohasem lehet önálló. És épp azért, mielőtt valaki gyermekét arra kárhoztatja, hogy az teljes életén át mástól függő segéd maradjon, jól meg kell fontolnia a dolgot. Ha pedig mindezeket fontolóra vették és szándékukat még sem akarják megváltoztatni, akkor figyelmeztessük őket a következőkre:

1. Miután már most is tapasztalhatjuk, hogy mennél rohamosabban fejlődik a nyomdaipar gyárüzemmé, annál előbb be fog következni az az idő, melyben majd azokat a nyomdászokat, kik mindenhez értenek egy keveset, könnyen össze lehet olvasni. Igen, mert akkor majd osztályonként lesznek beosztva a szedők és pedig lesznek ujság- mű-, táblázat- s akcidenszsedők. Az ujság-szedő nem fog érteni a műszedéshez, a műszedő meg a táblázatszedéshez stb. Ennek pedig az lesz a következménye, hogy ha az ilyenek az egyik üzletből kilépnek, egyoldalú képzettségök miatt, nagyon bajosan juthatnak be egy másikba.

2. Jó nyomda választása. Nagy nyomdák természetesen csak akkor alkalmasak, ha az alább előadott s a főnökre vonatkozó pontokat ott figyelembe veszik, vagyis azoknak minden részét betartják. Így például a fiú az oly nyomdában, melyben száz meg százféle betű, ugyanannyi körzet s hozzá többféle gép van, jobban kiképezheti magát, mint egy kisebb nyomdában. Sajnos azonban, hogy éppen az olyan helyen, hol az alkalom megvolna, nem fordítanak gondot a tanonczokra, hanem a fiút egyféle munkánál tartják, s azért a szegény csak felszabadulása után gyakorolhatja be magát egy kissé.

Kisebbs nyomdát, azaz olyant, a hol sok tanonczal és csak egy-két szedővel, sok helyen a nélkül dolgoznak, nem ajánlhatunk az oly szülőknak, kik gyermekeik jövőjét szem előtt tartják. Igaz, hogy az ily helyen a munkabeosztást szigorúbban teljesítik, mint máshol, mert itt a fiúnak már az első percztől fogva hasznót kell hajtani, keresnie kell, hogy főnökének, ki többnyire potom árért dolgozik, még egy kis haszna is maradjon. Ily helyen az egyenkénti kiképzésre nagyon kevés, vagy egyáltalán semmi időt sem szánnak. Daczára ennek, mégis gyakran megtörténik, hogy az ily nyomdából is jötehetségű emberek kerülnek ki. Csakhogy ez nem annak a nyomdának, vagy főnöknek az érdeme, hanem egyedül az illető fiúnak a gyors felfogásától függött. Ilyenekből, ha később jobb üzletbe kerülnek, kitünő szakférfiak válhatnak. Én oly kis üzletet, melyben a tanonczot mindenféle munkához alkalmazzák, célszerűbbnek és hasznosabbnak tartok, mint bármely nagyot, hirneveset, melyben a tanoncz az idejét sokszor csak játszással fecséri el.

3. Egy rendes nyomdában *legalább* is háromszor annyi szedőnek, mint tanoncznak kell lenni és legalább is két-három gyorsajtó s ugyanannyi kézisajtó legyen abban. A szedőterem magas és szellőzött helyen legyen; a port, mely az összes betegségeknek a csirája, télen-nyáron nedves ruhával kell feltörölni, elfojtani, a mennyire csak lehet. Természetes, a szülőknak e tekintetben csak annyiban van befolyásuk, a mennyiben az üzlet e

követelményeknek meg nem felel. Akkor gyermeköket egyszerűen nem adják oda. De melyik szülő veszi magának azt a bátorságot, hogy az illető nyomdátulajdonost erre figyelmeztesse s ezt gyermeke egészsége szempontjából kötelezőleg követelje.

Azért ezt inkább, vagyis jobban csak a főnökök figyelmébe ajánlom, a kiknek talán még van belátásuk, hogy munkásaik érdekében egészséges, szellőzött helyiséget állítsanak elő.

Bebizonyult tény, hogy a nyomdászoknak hivatásos betegsége a sorvadás, mely poros, szellőzetlen helyiségben kap lábra, s rövid idő múlva még a legegészségesebb embert is tönkre teszi. Egy ideig veszélyesnek, sőt ragadósnak tartották a tüdőbetegek kilélegzését is, végre azonban kitünt, hogy ez teljesen ártalmatlan. De ragadós, fertőző és ártalmas a padlón, lépcsőn, folyosón található köpedék, mely ha idővel megszárad, gombává változik és mások is beszívják azt. E tekintetben legcélszerűbb volna, ha minden nyomdában vízzel telt kis edények volnának elhelyezve s ezekbe kellene a személyzetnek köpködni.

Ezek volnának ama főbb pontok, melyeket a szülők gyermekek egészsége szempontjából követelnének, a főnökök pedig alkalmazottaik érdekében minél előbb létesítenének vagyis behoznának.

A mi pedig a főnököket illeti, azoknak kötelességök lenne, mielőtt még a fiút felveszik, azt orvosilag megvizsgáltatni, hogy egészséges-e, a melle elég széles-e és a szemei élesek-e, a nyúlánk testalkatúakat pedig, a mennyire csak lehet, mellőzzék, mert többnyire ezek lesznek legelőbb tüdőbetegek. Továbbá birja-e kellő jártassággal a magyar nyelvet — esetleg a németet is — és a helyesírást. A fiúval a felvételnél olvastassanak és szabad írásbeli dolgozatokat csináltassanak vele. Győződjenek meg, hogy tud-e rajzolni úgy a szedőnek, mint a gépmesternek készülő fiú; azért mondom az utóbbiakra is, mert az a gépmester vagy nyomó, a ki nem tud rajzolni, az sohasse fogja tudni a metsvényeket stb. tisztán, világosan elkészíteni.

A fiú minden mozdulata gyors és fürgé legyen. A főnöknek a fiútól azt a szabadságot, melyet az az iskola idejében élvezett, egyszerre nem szabad megvonnia, vagyis őt huzamosabb ideig a szekrényhez kényszeríteni, hanem küldje őt eleinte kisebb-nagyobb utakra, hogy ez alkalommal a szabad levegőn lehessen.

A szedőtanoncznak nem szabad a hibacsínálást megszoknia, azért ne engedjék meg neki, hogy olyant, a mit nem ért, szedjen, kivéve az idegen szavakat. Tanácsos a fiút a korrektúraolvasáshoz is használni, még pedig felváltva, hol vigyázzon, hol olvasson; az esetleg előforduló idegen szavaknak az értelmét, ha azt nem tudná, neki megmagyarázni, mint ez némely vidéki nyomdában már régóta szokás.

A rossz kizárást és a hamar összetákolt szedést szigorúan kell ellenőrizni, mert ha a fiú azt az első évben megszokja, akkor arról már nehezen lehet őt leszoktatni. A fiú a rendtelenséget hamar felfogja, de már nehezen hagyja abba. Nyujtassék a tanoncznak alkalom, hogy az elsajátított képzettséget nyilváníthassa is. Magától értetődik, hogy őt is, mint bárkit, arra buzdítani kell.

Egy főnöknek vagy üzletvezetőnek a fiú minden ténykedését figyelemmel kell kísérni. A szigornak csak akkor van értelme, ha az az igazságon alapszik, azaz ha a fiú haszontalansággal tölti el az időt, vagy a felebbvalója iránt illetlenül viselkedik, vagy pedig valami csinyt követett el. Ily esetben a megrovást nem szabad mellőzniünk, de sokszor az elismert dicséretet se hagyjuk szó nélkül.

A megrovás sohasé legyen durva, mert egy-két szigorú, megrovó szó sokszor többet ér és előbb használnál, mint a hosszú, haszontalan káromkodás, mely által az illető a fiú előtt csak neveltségessé teszi magát. Ellenőrizni kellene még, hogy a fiú a szeszes italoktól, meg az éjjeli mulatozásoktól tartózkodjék, mert manapság már az is megtörténik, — s hozzá még nagyon gyakran — hogy sok fiú hétfőnkint mámoros fejjel megy az üzletbe, s a szeszes ital csak úgy gőzölög belőle, a lábán pedig alig bír állani. Ezt semmi szín alatt sem szabadna megengedni.

De hogy a fiúnak a tanuláshoz meg is legyen a kedve és hogy a reá bízott munkát örömmel és kedvvel végezze, célszerű volna, a jól végzett munkáért kisebb jutalmakkal meglepni, miáltal a fiú is oda fog törekedni, hogy az összes reá bízott munkákat mindig minél izlesebben és gyorsabban elkészítse. Ily jutalmakat többször is lehetne kiosztani, mert minden egyes eseténél a fiúban csak erősödne a buzgalom.

Sok üzletben, a hol több a tanonc, ott a művezetőnek már nehezebbé válik azoknak szemmel tartása. Pedig sokszor egy haszontalan, romlott ficzko rövid idő alatt elronthatja az üzletben levő összes tanoncokat. Ha ellenben a tanonczot egy osztályvezető, akczi-denz-szedő vagy tördelő felügyeletére bízzák, akkor attól a művezető a fiú magaviseletéről és haladásáról időnkint jelentést adasson.

A többi években már, ha az illető tanoncznak megvan a tehetsége, akkor kisebb műveket, folyóiratokat adjanak neki az azokhoz szükségelt segítséggel, hogy azokat a saját tapasztalata és meggyőződése szerint készítse el. Kisebb táblázatokat, számlákat, hirdetésekét is bízzanak rá s felszabadulása előtt már kéziratot is adjanak neki, hogy azt pontosan kiszámítsa.

Végre nagyon tanácsos és egyszersmind hasznos volna még az is, ha a tanonczot felváltva — minden hónapban legalább egy-két napra — a szedőt a gépekhez és a papirosztályba, a nyomót pedig a szedőszekrényhez állítanák. Nem azért talán, hogy ha felszabadul, mindent tudjon, hanem hogy az illetőnek mindenről legyen egy kis tájékozottsága.

Nagyon gyakran megesett már az, hogy az ügyes fiú, ha felszabadult, rövid idő múlva kisebb üzletbe ment, hol belőle, ügyessége és finom izlése folytán, csakhamar üzletvezető válhatott volna; de miután nagyon gyakran a főnököt kellett volna helyettesíteni s ily alkalommal, természetes, az érkezett munkákat is elvállalni stb. főfeladata lett volna; de mivel a papirt nem tudta egymástól megkülönböztetni, a gépekhez sem értett, kénytelen volt élethosszig egyszerű szedő maradni.

Az olyan szedőnek, a ki művezetővé akarja magát kiképezni, mindenhez érteni kell. Igaz, hogy mindent

nem tanulhat meg tanonczidejében, de legalább a leg-szükségesebből megvan neki a fogalma.

Jónak, sőt szükségesnek tartom még azt is, hogy a főnökök tanonczaik számára szaklapokat is járassanak, melyből azok hasznos oktatást merithetnének. A helyett pedig, hogy a tanonczok sok nyomdában vasárnaponkint „fisch»-eket tisztogatnak fel, czélszerűbb volna részökre havonként legalább egyszer az üzletben szak-előadást tartani és az előadott tárgyhoz nekik hozzá-szólni, vagy pedig alkalomadtán arról szóbeli véle-ményt adni.

A tanonczaink felvételéről és kiképzéséről ezeket tartottam szükségesnek felemlíteni, és ha ezt egyes főnökök s művezetők teljesítenék, rohamosan csökkenne ama szedők száma, a kik csak felszabadulásuk után s hozzá még más üzletben kezdenek tanulni, vagy pedig örökös munkahiány miatt kénytelenek más kereset után nézni.

Frank Lajos.

KÉRDÉSEK ÉS FEJELETEK.

F rovatban bárki tehet röviden fogalmazott közérdekű szakkérdéseket, a melyre a feleletet mindig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknek, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyet.

Kérdések.

1. Kurzivból vagy ritkítottan szedett neveknél ki kell-e emelni mind a két nevet, vagy csak a vezetéknevet. Vagyis például illusztrálva: *Kovács Péter* vagy *Kovács Péter-e* a helyes? Ha mindkét név kurziv (ritkított), a *gróf, dr.* vagy nemesi előnév is kurzivból vagy ritkítottan szedendő-e?

2. Idegen szavaknál átalakul-e a segítőrag úgy, mint a magyarban, vagy pedig megmarad eredeti (*val, vel*) állapotában. Például *pénege-val*, vagy *pénege-zsal?* Továbbá jön-e a szó és a rag közé kötőjel vagy szorosán össze kell szedni?

3. Hogyan kell megóvni a kliséket attól, hogy — főleg nyomás előtt — pettyeket (oxidátum) ne kapjanak? Mert manapság igen sok díszműben is láthatni ilyen pettyes kliséket, a melyek olyan képet mutatnak, mintha hőesést akarnának ábrázolni.

VEGYESEK.

Taggyűjtő-íveket bocsátott ki a Könyvnyomdászok Szakkörének választmányja és azokat megküldte az egyes nyomdák szakköri házi pénztárosainak. De olyan nyomdába is küldtek íveket, a hol nincsenek a Körnek tagjai, hogy ez által mindenkinek lehetővé tegyék a Körbe való belépést. Kérjük a házi pénztárosokat ez úton is, hogy buzgólkodjanak a Kör érdekében és szerezzenek annak minél több íveket.

A **mult 1897. évi évfolyamhoz** tartozó címlap és tartalom lapunk mostani számához van mellékelve. — Egyben értesítjük lapunk olvasóit, hogy a **februári** füzetet csak azoknak küldjük meg, a kik az előfizetést megújították.

Baranyavári Ullmann M. G., a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság igazgatósági elnöke, a Pesti Lloyd-társulat elnöke és számos egyéb nagytekintélyű köztisztviselő és jótékonyági egyesület érdemes tagja, f. hó 14-én, tevékeny életének 81-ik évében elhunyt. A nagy-számú gyászközönség jelenlétében 16-án végbement temetésén a fent-nevezett nyomda-intézet és a Pesti Lloyd nyomdájának személyzete is képviselve volt.

A **Budapesti Könyv- és Könyvnyomda-főnökök Egyesülete** által mult évi május havában hirdetett pályázatra, az egyesületi rendes tagsági jegyekre és tiszteletbeli tagjai részére díszoklevelekre kitűzött

határidő december 1-én járt le. A beérkezett pályamunkák száma 17; ezek közül 5 a díszoklevélre és 12 a tagsági jegyre készült. A pályamunkák kiadattak az egyesület kebeléből alakított bizottságnak.

Az **Országgyűlési Értesítő könyvnyomda** igazgatója, *Concha Károly* úr, a következő körlevelet intézte a nyomda alkalmazottaihoz: *Körözendő levél az Országgyűlési Értesítő könyvnyomdabeli munkatársaimhoz!* A hétről-hétre szemem előtt megforduló fizetési lajstromból azt a sajnos tanuságot meritettem, hogy a *Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Egyletének* ügye a mi nyomdánkban is mostoha gyermeke. Van 34 olyan tagja, a kiknek az egyletbe való belépése nemcsak betegségi vagy rokkantsági állapotban anyagi előnnyel jár, hanem erkölcsi tekintetben is kényszerítő kötelesség. Sajnos, hogy a fentebb érintett 34 közül csupán 15 valjára és érzi azt, a mit imént elmondottam, 19 pedig nem tartozik az egylet s önmaga pártolói közé. Ismerem a fővárosi élet nehéz voltát s az emberszeretet után való járásom-kelesem közben annyi nyomorral és szűkséggel találkozom; tudom, hogy a tisztos munkásember, ha még családi gond is neveli arczára a ránczokat, hetenként nehezen nélkülözi azt a 70 krt, a mennyit egyleti járuléka gyanánt befizet; de még sem kívánok önköztől voltaképeni lehetetlenséget, ha az összetartozandóság és az önszegély elvét tartva szem előtt, arra kérem azokat, a kiket illet, hogy a reánk következő új esztendőből fogva az egylet tagjai közé belépjenek. Együttal azt is elhatároztam, hogy az említett időtől kezdődőleg munkatársaink sorába csakis olyant engedek fölvetetni, a ki egyleti tagságát okmányokkal igazolja. Azon reménységgel üdvözölöm önöket, hogy jóra czélzó óhajátosannak meglesz a kívánt fogamatja. *Concha Károly* m. p. igazgató. — Óhajandó, hogy e szép példa minél több követőre találja főnökeink sorában!

Az **Országgyűlési Értesítő** kö- és könyvnyomda-részvénytársaság *Teleki Géza* gróf elnöklése mellett e hó 16-án tartott rendkívüli közgyűlésén czégének címét *Verbőczy könyvnyomda-részvénytársaságra* változtatta. Együttal a leköszönt *Egyesi Géza* helyére igazgatósági tagul *Garai Benő* fővárosi ügyvédet választotta s *Concha Károly* újonnan szerződöttet vezérigazgatónak a czéggjegyzési jogosultságot szavazta meg. A könyvnyomdai részvénytársaság azért cserélte föl régi czégének címét, mert könyvnyomdai működésének az Országgyűlési Értesítő könyvnyomdával való gyakori összetévesztése szolgálatot okot.

1898. Egész esztendőben ez a szám lesz előttünk. Ha levelet írunk vagy kapunk, ha az újságokat kezünkbe vesszük, vagy a szabó, suszter és egyéb velünk érintkező mesterember a számláját küldi el hozzánk: mindig ott találjuk majd ezt a számot. A mai, határidőre élő világban óra és naptár nélkül már el se tud lenni az ember, azért az újév beállta előtt mindenki arra törekszik, hogy legalább egy fali naptárra tehessen szert. Persze a nyomdász csak akkor akasztja falára szívesen, ha — potyára jut alhoz. Van is ebben valami logika! De ez most nem tartozik a dologra, mert mi csak azokról akarunk e helyen megemlékezni, a kik lapunk szerkesztőségéről sem feledkeztek meg. Ilyen első sorban a *Kösmos-nyomda*, a mely sötét színekben nyomott, litografiai úton készült magyar géniusz lovagoltat a világ-egyetemben. Az üzlet nevének igen megfelelő ez a rajz, a melyhez méltó a precíz nyomás is. — A *Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság* szintén litografiai úton készült naptárt küldött szét tisztelőinek. Ezen színtén egy nőalak dominálja a tért, a mely azonban századvégi modern köntösben, de azért komoly, minden pikantériát kerülő pózban, gondolataiban elmerülve ül asztalánál. Rajz és nyomás itt is igen szép és az egész jó benyomást tesz minden ötven éven alul levő férfira. — Kedves kis tömb-naptár a *Kertész József* czégé, a melyen már ott látjuk a modern napraforgókat és tegyük hozzá: szerencsés összeállításban és igen elegánsan nyomva. Éppen csak az a megjegyzésünk a zimsorokra, hogy a *Mária Valéria-u. 11.* mondatnál az *u. 11.* nem szabad lett volna külön sorba venni. — A *Posner Károly L. és Fia* czég naptára az idén is — korrektségével és szép nyomásával tesz jó hatást a szakemberre; de nemcsak a szakember talál benne gyönyörűséget, hanem bárki is örömmel akasztja fel azt falára. — A *Gelléri és Székely* czég meg praktikus és jól használható irodai naptárával tesz hasznos szolgálatot megrendelőinek. — A *vidékről* az ambicziózus *Bersek D. Fia* székeludvarhelyi nyomdaczég küldött be egy teljesen szedett és több színben nyomott fali naptárt, a melynek van ugyan fogyatékosága is, de azért mint vidéki munka, a legkiválóbbak közé tartozik. — Külföldről a *Beit & Co.* hamburgi festékgyár küldött egy épp oly kedves, mint praktikus *táska-naptárt*, a mely tulajdonképen könyvtáblának való, de belül táskája is van, még csak egy csomó itatópapír is van hozzá mellékelve. — Ennyit referálhattuk az idei sovány kalendárium-termésről.

Az 1848—49-iki cseményekről, a mennyiben szakmánkkal össze-függnek, a múlt novemberi számunkban közölt felhívásra *Höchner János* veterán szaktársunktól szintén kaptunk érdekes közleményeket, melyek lényegükben a magyar nemzeti banknyomda II. osztályának Szegeden és más helyeken való tevékenységéről és viszontagságairól, annak felozlásáig adnak hű képet nekünk.

A rab-nyomdászok. Az igazságügyminiszter — mint a napilapokban olvassuk — a fogházakban eddig üzött kézműiparágakon kívül a nyomdászatot is beviszi a börtönök falai közé. A váci fegy-intézetben már dolgoznak is a rabok, *naplókat* és hivatalos nyomtatványokat készítve a *hatóságok* részére. Hasonló nyomdákat fognak a *szegedi, győri és illavai* fogházakban is berendezni. Ezzel a dologgal külön czikkben foglalkozunk.

Kenderessy Lajos, a debreceni szaktársak derék vezetője, e hó 9-én, érdemekben gazdag életének 70-ik évében meghalt. Kenderessy már hosszabb idő óta munkaképtelen volt és a rokkant-állományba készült lépni. Pályafutásának leírását, valamint arcképét közölte lapunk, midőn a megboldogult félszázados nyomdász-örömmünnepe ülte 1895. december 7-én, miért is annak újbóli ismertetésétől e helyen eltekinthetünk. Benne nemcsak a debreceni nyomdászok; hanem Magyarhon valamennyi szaktársa egy kitűnő tulajdonságokban bővelkedő jó kollegát veszített el. Legyen áldva emléke!

A Pallas Nagy Lexikona elkészült, utolsó, tizenhatodik kötete, most jelent meg a napokban és azzal befejeződött az a csudás nagy irodalmi vállalkozás, melyet megindításakor mindenfelől kétegy-kétsé, kétely, ha vajjon lesz-e a rengeteg költséggel járó vállalatnak a kellő támogatása nagy közönségünk részéről. Mert hogy a szellemi fundus megvolt ahhoz, valamint hogy a könyvnyomtatói keresztyűvel is sikerrel fog járni, azt tudta mindenki, a ki közelebbről ismerte a vállalat élén álló egyéniségek összeköttetéseit és erős akaratát. Ugy látszik, hogy a harmadik faktor, a publikum is megvolt s így létrejött a merész, egész kis könyvtárt magában foglaló munka. Az utolsó kötet 1242 oldalt számlál 69 műmelléklettel és 227 szövegillusztrációval. A 17-ik pótkötet fogja az időközben beállott változásokat regisztrálni. A munka egészben pedig ékesszóló hirdetője a magyar könyvnyomtató-ipar magas fokának.

A magyarhoni munkássajtó negyedszázados jubileumát ülték meg a fővárosi munkások december hó 26-án. Január hó 5-én volt ugyanis 25 esztendeje, hogy a mai *Népszava* és *Volksstimme* elődjeinek, a *Munkás Heti Krónika* és *Arbeiter-Wochen-Chronik* első száma megjelent. Az ez alkalomból kiadott ünnepi lapok körülmenyesen felsorolják ama viszontagságokat, melyeken a munkássajtó e huszonöt év alatt végigment; közli továbbá a lap elhunyt három szerkesztőjének, u. m. Irlinger Antal szaktársunk († 1890. október 30-án, 48 éves korában), Frankl Leo († 1896. márczius 30-án, 52-ik életévében) és Stern Simon († 1890. január 13-án, élete 32-ik évében) sikerült arcképeit és életrajzeit. Szerkesztője volt továbbá a magyar nyelvű lapnak többek közt Külföldi Viktor is († 1894. márczius 5-én, 51 éves korában), kit mint a *Pester Lloyd* sok évi korrektorát, szintén magunkénak vallhatjuk. Mind a két jubiláris szám, a *Népszava* és a *Volksstimme* szép kiállításban jelent meg, a mint különben a többi lapok is, melyek a *Gutenberg* könyvnyomdából kerülnek ki, minden tekintetben megállják helyüket a nagy nyomdáknak előállítottakkal szemben s a mellett, mint bennünket illetékes oldalról biztosítanak, nevezett szövetkezeti nyomda szemmel látható föllendülésnek indul, a mely örömdetes eredményt, úgy hiszszük, első sorban az intézet jelenlegi igazgatója, *Krammer Lipót* szaktárs ügybuzgóságának és szakbeli rátermettségének köszönhetünk.

Aradon a harminczhét esztendő óta fennálló *Alföld* című napilap a múlt év végével megszűnt.

Krausz és Farkas szaktársak *Nagy-Kanizsán* egy teljesen újonnan berendezett könyvnyomdát, papírkereskedést, írószer-raktárt és könyvkötézetet rendeztek be.

A miskolczi szaktársak február hó 12-én zártkörű tánczestélyt rendeznek az ottani *Korona* szálló dísztermében, könyvtáruk javára, Radics Lajos zenekara közreműködésével. A nagyon csinosan kiállított bál meghívó Forster, Wesselényi és társai nyomdájában készült. — E hó 22-én pedig a *soproni* nyomdászok köre rendez zártkörű táncmulatságot, szintén egyesületi könyvtára részére. A meghívó dícséretére válik Romwalter Alfréd nyomdájának.

Udvarhelyi Híradó cím alatt szépirodalmi és társadalmi hetilap indul meg Székely-Udvarhelyen. A lapot *Bersek D. Fia* nyomdájában nyomják, még pedig meglehetősen technikai összeállításban.

A Deutscher Buch- und Steindruckerei című német szaklap karácsonyi számában hozza *Firtinger Károly* szaktársunknak, lapunk

főmunkatársának arcképét és életrajzát. A híven megírt és minden sallangtól ment biográfiának *Watzulik M. Albin* altenburgi szaktársunk és lapunk jeles dolgozótársa a szerzője.

Augsburgban a városi tanács, helyt adva a nyomdász-segédék cziránti kérvényének, elhatározta, hogy hivatalos nyomtatványait csak oly nyomdában fogja készíttetni, mely a segédekkel közösen megállapított árszabály szerint díjazza munkáit. — Hasonló dícsérendő eljárást követ *Tulle* franciaországi városnak hatósága is, a mennyiben azt a határozatot hozta, hogy nyomtatványait nem állíttatja többé árlejtés útján elő, hanem arányosan felosztva a város valamennyi nyomdájának adja ki, azzal a kikötéssel, hogy azok a segédeknek megfizessék a közös egyetértéssel létrejött munkadíjakat. Jövő számunkban fogunk bővebben visszatérni ez üdvös intézkedések nagy horderejére.

Nyomdász-statisztika. Az osztrák nyomdász-egyesületek szövetkezetének legutóbb kiadott jelentésében a következők, hennünket is érdeklő adatokat találjuk. A szövetkezet a következő segéd-egyesületekből áll: 1. A csehországi nyomdászok és betűöntők egyesülete *Typografická Beseda* (székhelye Prága); 2. a bukovinai egyesület (Czernowicz); 3. a galicziai nyomdászok egyesülete *Ognisko* (Lemberg); 4. a karintiai egyesület (Klagenfurt); 5. a krajnai (Laibach); 6. a morvaországi egyesület (Brünn); 7. az alsóausztriai (Bécs); 8. a felsőausztriai (Linz); 9. a salzburgi; 10. az osztrák-sziléziai (Troppau); 11. a stájerországi (Grác); 12. a tiroli (Innsbruck); végül 13. a triesti *Società dei Tipografi in Trieste*.

Mint időlegesen munkaképtelen (beteg; segélyt élvezett):

Évben	Tag	Az átlagos taglétszám százaléka aránya	Betegségi esetben
1896	2.182	32'58	2.782
1895	2.026	33'47	2.474
1894	1.607	30'61	1.983
1893	1.677	34'81	2.051

A betegségek tartama:

Évben	Összesen napok	A megbetegedettek számára taglétszámra elosztva estek napok	Az átlagos taglétszámra elosztva estek napok
1896	77.096	35'33	11'51
1895	66.807	32'97	11'04
1894	55.710	34'07	10'61
1893	55.213	32'92	11'46

Ha a betegségi napokat évekre (36 napjával) alakítjuk át, úgy elérjük a betegségi százalék megállapítására helyes alapot és a következő számokat kapjuk:

Évben	Betegségi tagok	Év, vagy egész éven át segélyezett	Az átlagos taglétszám százalékka
1896	77.096	= 211	3'15
1895	66.807	= 183	3'02
1894	55.710	= 153	2'91
1893	55.213	= 152	3'15

A betegségre fordított költségek kitétek:

Évben	Összesen forint	Egy-egy segélyezettre forint	Az átlagos taglétszámra elosztva, forint
1896	77.802'48	35'66	11'62
1895	68.982'23	34'05	11'40
1894	56.170'71	34'95	10'70
1893	54.575'20	32'54	11'33

Az utolsó oszlop számai egyben feltüntetik ama hozzájárulási összegzet, mely minden egyes tagra tényleg hárult.

Munkanélküliek gyanánt segélyezettek helyben (tehát a viatikumot ide nem számítva):

Évben	Tagok	Az átlagos taglétszám százalékka	Munkanélküliek száma
1896	875	13'06	1.751
1895	644	10'64	1.220
1894	574	10'93	960
1893	519	10'77	825

A munkanélküliség időtartama:

Évben	Összesen napok	A segélyezettek számára elosztva estek napok	Az átlagos taglétszámra elosztva estek napok
1896	40.332	46'09	6'02
1895	27.881	43'29	4'61
1894	25.363	44'79	4'83
1893	23.465	45'21	4'87

Kívánatos volna, ha anyaegetesületünk vezetősége is adna ki időről-időre ily statisztikai összehasonlításokat.

A **lipcei A. Numrich & Co.** betüöntőczég körlevélben tudatja, hogy f. évi január hó 5-étől fogva **Diesel Bruno**, a cég eddigi diszponense, mint társ belépett a cég kötelékébe.

Szedőgépek terjedése. *Brüsszelben* három Linotype-gép működik most egy ottani lapnál. — *Toulouseban*, Franciaországban, pedig két ilyen gépet állítanak. — Szintén az új évvel kezdett működni *Aarau* svájci városban két Thorne-rendszerű gép. — Angliában jelenleg nagy zajt ütnek egy Monotype nevű szedőgéppel, mely állítólag mozgatható betűkkel dolgozik, a szokásos írógépek mintájára.

Az Ausztráliában megjelenő *Milbourne-Age* című lapnál nemrégén beállítottak néhány szedőgépet, minek következtében a lapszedők elvesztették eddigi foglalkozásukat. Utóbbiak közt több, a lapnál megvénült szedő sehogyan sem tudott szert tenni újabb kenyérkeresetre. Tekintettel sok éven át a lapnál tanusított szorgalmukra s kötelességük közreműködésükre, most a nevezett lap tulajdonosa ezeket heti öt dollárnyi életfogytiglani nyugdíjban részesíti, egyúttal esetleges üzletutódait is kötelezte erre az elismerésre méltó istápolás kifizetésére.

HIVATALOS RÉSZ.

Kedvezményes jegyek a Magyar Színházba. A Magyar Színház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyáratok engedélyezte:

I. Erkély 1 forintos helyet —.60 krért
I. » 80 kros » —.50 »

A jegyek vásár- és ünnepnapokon nem érvényesek.

Utalványokat (darabonkint 2 krajczárért) csak a **havi nyugta felmutatása mellett** kaphatják a Szakkör tagjai *Rencsisovszky Ferencz*nél (VIII., Kerepesi-út 63. sz., IV. em. 35.), *Novitzky N. László*-nál (anyaegylet) és *Tichy Ákos*nál (Részvénynyomda).

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszedésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az **nem kap Grafikai Szemlét.**) A beszedett tagdíjakat az üzletben alkalmazott *összes szakköri tagok* névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldönc útján *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosához (VIII., Kerepesi-út 63., IV. 35.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondíció-változást*, úgy az *abba való be-*, mint *kilépést haladéktalanul* adjanak tudtul a *Kör pénztárosának*, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

A minden oldalról jövő újévi gratulációkért ezen a helyen mondunk köszönetet és tudatjuk, hogy lapunk szerkesztője súlyos betegségéből már nemsokára teljesen felgyógyul. Mi is minden jót kívánunk olvasóinknak és lapunk dolgozótársainak az újév alkalmából.

G. B. Téved, most már mindenki **70**, vidékre pedig **77** krajczárt fizet az Évkönyvért.

Szabó L. V. úrnak. Tessék egy kis türelemmel lenni. Mi nem egyenkit csináltatjuk a bekötési táblákat, hanem akkor, ha már összegyűlt egy csomó. Egy-két nap múlva elküldjük.

Nyomdász. Ön nem tagja a Körnek, sőt még lapunkra se fizet elő, hogy kívánja tehát tőlünk azt, hogy egyszerre annyi kérdésre adjunk feleletet. A Szakkör tagjainak vagy előfizetőinknek mindig rendelkezésére állunk, önnek is, ha — az lesz.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felelős szerkesztő *Tanay József.*

Főmunkatárs *Firinger Károly.*

Legnagyobb GYÁR Ausztria-Magyarországban.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomási célokra.

Közömbösítő festékek háromszinnyomáshoz.

Másoló-festékek.

Legfinomabb

Disz-, illusztrációnyomó festékek

Könyv- és ujságfestékek

Hengeranyag.

Raktárak és kőnyomdák a világ minden fővárosában.

SCHIFF, SRPEK ÉS TÁRSA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Gyári telefon.

*

Különlegességek:

Fluidicon, legjobb konzerváló szer, a bőrösödést megakadályozza, a hengerre száradt festéket feloldja.

Umido, minden államban szabadalmazva, teljesen *meztakarítja a törést* kézi sajtón való nyomásnál és gyorsajtó-nyomásnál is előnyösen alkalmazható.

Mindennemű kellékek könyv- és könyvnyomdák számára.

Vezérképviselő:

KALMÁR LAJOS Budapest, VII., Dohány-u. 10.

Telefon 17—90.

ELADÓ KÖNYVNYOMDA.

Aradon egy jól felszerelt könyvnyomda családi körülmények folytán rendkívül olcsó áron eladó.

Bővebb felvilágosítással szolgál a tulajdonos:

— **Steigerwald A. Aradon.** —

ELSŐ MAGYAR

Könyvnyomdai Szakasztalos

BÖLE JÓZSEF

BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.

Elvállal mindennemű

épület- és butorasztalos-munkát.

Javítások elfogadlnak és pontosan eszközöltenek.

Nyomdatulajdonosok figyelmébe!

KURCZ LIPÓTES ÉS TÁRSASÁG
PHOTO.
czinkográfiai műintézet
BUDAPEST, VIII. SZENTKIRÁLYI U. 13.
mindennemű nyomdai munkához szükségesek
CLICHÉ
LEGRÓBB ÉS
OLCSÓ
KIVITELBEN
**Czinkográfia és
fémetszel
újjan.**

Pontos kiszolgálás. — Előnyös árak.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.

Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzemek részére, szépvágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méllányos feltételek. — Szolid kivitel.

Magánzó 5–10 ezer forinttal, esetleg még nagyobb összeggel egy szolid, megbizonyíthatólag jó üzletben, *kő- vagy könyvnyomdai vállalatban — de csakis Budapesten —* társtagként óhajt részt venni *személyes közreműködés nélkül.* Teljes diszkréció-biztosítás mellett szíves értesítések **O. G.** jelge alatt e lapnak kiadóhivatalához kéretnek elismervény ellenében.

Bekötési táblák

folyóiratunk múlt **1897.** évfolyamához megrendelhetők lapunk kiadóhivatalában.

Miután a bekötési táblákat csak korlátolt számban készítetjük, a későbbi jelentkezéseket már nem vehetjük figyelembe.

1894. évi bekötési táblák még kaphatók.

Beit & Co *früher*
Beit & Philippi
HAMBURG
Druckfarben-Fabriken

A cég készít fekete és színes

Könyv- és könyomdai festékeket

Hammonia hengeranyagot **KENCZÉKET.**

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK BUDAPEST, v. ker., Bálvány-utca 11. sz.

Főraktár és iroda:

v. ker., Bálvány-utca 11. sz.

MEGJELENT!

Magyar Nyomdászok

SZERKESZTI:
TICHY ÁKOS.

Évkönyve

1898.

Tizenharmadik évfolyam.

Egy példány ára **70 kr.**, vidékre **77 kr.**

Ajánlva 15 krajczárral több.

Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában.

Utánvételes küldésre nem vállalkozunk.

Schriftgiesserei

Dús választék a legjobb minőségű és díszes kivitelű, mélyvágású modern betűöntői gyártmányokból.

Művészi kivitelű vignetták. Szilárd alkatú betűanyag. Kitűnő ajánlatok.

Bauer & Comp.

Főüzlet:
Stuttgart

Érdeklődőknek készséggel szolgálunk ujonnan megjelent, dústartalmú mintakönyvünkkel.

Fióküzlet:
Düsseldorf

WÜSTE F.

Könyv- és könyomdai festékek gyára

—→→ BÉCS ←←—

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT:

Kő- és könyvnyomdák részére való fekete és színes, valamint réznyomáshoz szükséges mindennemű és színű

Festékeket.

Hengeranyag-gyár.

Firnisz-gyár.

TELEGDI ÉS TÁRSA

papirgyári raktára, ügynökségi és bizományi üzlete
Budapest, V., Rudolf-rakpart 7. sz.

Van szerencsénk a tisztelt könyv- és könyomda-tulajdonos urakat felkérni, hogy

festék-, kencze- és hengeranyag-szükségletüket raktárunkból szíveskedjenek fedezni.

Mint a dr. Lövinsohn & Co. berlini festékgyárnak főraktárosai, kitünő anyagot szállíthatunk jutányos gyári áron. Árjegyzékkel és mintával szívesen szolgálunk.

Egyszersmind van szerencsénk becses figyelmébe ajánlani, hogy J. H. Rust & Co. bécsi betüöntöde és gépgyár főképviseletél szintén birjuk s így szövegbetűket, defekteket, kizárást, rézléniát és betüújdonásokat, valamint a szakbeli összes kis és nagy gépeket, fa- és érc-szereket nagyon előnyös feltételek mellett közvetítjük. Csereiületet is kötünk.

Végre még papirraktárunkat ajánljuk, melyben minden, a mi a nyomdásznak kell, vagy készletben van, vagy pedig gyári összeköltetéseink folytán rögtön beszerezhető.

Áraink legjutányosabbak és kiszolgálásunk figyelmes.

Tisztelettel

Telegdi és Társa.

Mörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntödéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« akcezidensz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézisajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó keshajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladó.

Papírvágógép.

Különlegesség 1855 óta

GÉPEK a papíripar

minden ágazata részére.

700 munkás I

A gyár évenként 3700
gépet készít.

KRAUSE KÁROLY gépgyára
LIPCSÉBEN.

Raktáros és képviselő: **DESSAUER ÉS MÁRKUS** Budapest, Lészár-utca 13.

Szám	Választó- szűrés	Vágómagas- ság	Árak			Ün- y- es- szelő	Vágó- szűrés	Gyom- szűrés
			kézi hajtásra	mótor- hajtásra	M á r k a			
AB	60	13	425	550	150	100	80	
AB a	55	13	485	610	160	105	80	
AC	90	14	575	700	175	110	85	
AC a	65	14	650	775	185	115	85	
AD	71	17	740	865	200	120	90	
AD a	76	17	825	950	220	125	90	
AE	88	18	950	1075	210	125	95	
AE a	91	18	1050	1175	250	130	95	
AF	95	19	1150	1275	260	135	100	
AF a	100	19	1250	1375	280	140	100	
AG	108	20	1400	1525	315	145	105	
AG a	118	20	1500	1625	325	150	105	
AH	120	21	1600	1725	340	155	110	
AH a	140	21	1950	2075	365	160	115	
AJ	160	22	2275	2400	390	160	120	
AZ	210	17	—	4700	500	200	—	

Beleértve két jöminőségű kést, két vágó-
léczet, csavarkulcsot és olajkannát.

Ismételadónak engedmény.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

KITŰNTETÉSEK:

Temesvár 1891.

Philippopol 1892.

Orsz. Iparegyes. 1892.

Bronzok.
Koromégetés.
Kenczék.

*Készít legjobb
minőségű
ujság-, mű-
illusztráció-,
díszmü-
és mindenféle
színes festéket.*

47.004. és 53.406. számú
osztrák-magyar szab.

BUDAPESTEN

Államilag kedvezményezett első magyar

Könyv- és Könyomdai Festékgyár.

Gyár:
IX., Márton-u. 19.
Vendel-utca 17.

Iroda és raktár:
V. ker., Hold-utca
23. szám.

Patent gélatin-hengeranyag.

Telefon 270.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabadalmazott saját találmány.

Nagy választékot tart a legkülönbélebb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czímбетűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

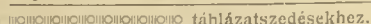
FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE

Budapest, VI., Révay-utca 6. sz.

Folytonosan készletben tart szerb és héber
 betűket, körzeteket és kizárásokat, nyom-
 dai szerelvényeket, betűszekrényeket és
 állványokat, a leggyorsabban készítve és
 legjobb minőségben kiállítva.

Ajánlja szabadalmazott
nyomdai vonalzó-berendezését

 táblázatszedésekhez.

Egy oktáv-garnitúra ára 10 frt.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
 író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
 göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itató-, szűrle- és mindennemű
 merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére :

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
 20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
 Mark

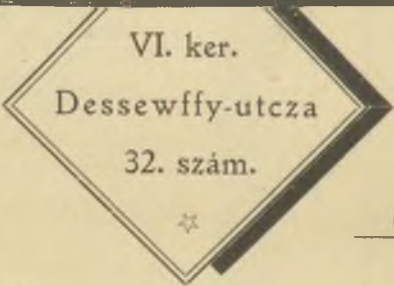
DEPOSÉ.

Első Magyar

Betüöntöde-Részvénytársaság

VI. ker.
Dessewffy-utcza
32. szám.

Budapesten

Ólomzárqpartás

Mechanikai műhely

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

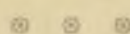
jutányosan és gyorsan fogantositatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimbetükben

továbbá

Körzetek, Rézleániák és

Kizárásokban

a legkülönfélébb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

nyomdai felszerelvényekben.

TELEFON 23-70.

RÉZLENIAGYÁRTÁS

TÖMÖNTÖDE * GALVANOPLASZTIKA

BÉLYEGZÖMETSZÉS

- Nagy-Becskerek**
Gresits I.
Jokly Lipót.
Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papíráruigyar r.-t.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Ondos Márk.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Ifj. Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
Turóczy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda**
Kiadóí nyomda.
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Körös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Ede.
- Nagy-lak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Guttman Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Protteff József.
Kraft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archiepiscopiana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Winter Zsigm. özvegye.
- Nagy-Szőllős**
Zinner Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Leuchter B.
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármín.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
Szigleffi-nyomda r.-t.
Ungár Jenő.
- Naszód**
Concordia-részv.-társ.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Nengebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Ó-Becse**
Gavansky Bozsídár.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Zéplak**
Nyitrávölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittigschlager Károly.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármín.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Tajts József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
- Petrozsény**
Figuli Antal és Társa.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Marinzi és Pawlik.
Westungarischer Grenzbote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosenzweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Györfly P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábelly Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul. : Hermann I.).
- Rózsahegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Bogengliück Ignác.
Blumberg Soma.
Friedler Ármín.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab.
- Sárvár**
Jacoby B. utóda : Stranz J.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul. : Juresó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehlerth Gyula).
- Sajó-Szent-Péter**
Glattstein Adolf.
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérlő : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Blum Ármín.
Breiner E. és Fia.
Reininger Ármín.
Kornwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümege**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Bleszits Vince.
Krausz és Fischer.
Schlesinger Sándor.
Székely Simon.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre).
Ör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szokolca**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schuller Testvérek és Tsa.
- Szatmár**
Litteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnai Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Ujfalussy Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Kaufmann F.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
Völgyi Lajos.
- Szemecz**
Fischer Náthán.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentesi első könyvny. részvénytársaság.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Gotthárd**
Ifj. Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Püspöki nyomda.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böloni Sándor.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szirák**
Gallovich Dezső.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Hay Fülöp.
Jász-Nagykun-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábric Ágoston.
Seiler H. utódai.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolczá**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi szövetkezeti nyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Pošaume nyomdája.
Rácz M.
Stéger Ernő utódai.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul. : Ifj. Steiner Károly).
Veres Samu.
- Tenke**
Kellner Ignác.
- Tisza-Füred**
Löwy Sámuel.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Torda**
Harmath József (tulajd. : Özv. Harmath Józsefné).
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl Fr.
- Turóc-Szent-Márton**
Magyar nyomda (tulajd. : Moskóczy Ferenczné).
Turócszentmártoni nyomda r.-t.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellisz Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézeti ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Újhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Verbász**
Verbászi könyvnyomda.
- Versecz**
Gresits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner J. E. özvegye.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
Petőfi-nyomda.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Taly Rozália.
- Zenta**
Kados Ármín.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Ohlát Károly.
Zombor és Vidéke nyomd. (tul. : dr. Molnár Gyula).
- Zsombolya**
Ifj. Reichrath J.
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
Varga József társa (tul.: Steigerwald A.).
- Aranyos-Maróth**
Dóczy-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Baja**
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ.
Halyák István.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Salamon Mór.
- Baróth**
Mizsír Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Bárány Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szhelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Sissmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroška).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Botschar T.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Singer és Sonnenfeld.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciureu és társa.
Gött János Fia.
Herz I. B.
Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Brezsnóbánya**
Kreisler J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád**
Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal).
Szőke Pál.
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márkus.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Piros J. és Társa.
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Schwartz E.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger József.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.
- Dunaöldvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsuá.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Pannz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Erseki Iyccumi nyomda.
Löw Sámuel.
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Stehr D.).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
Hunna-nyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Wunder J.
Kuhn Péter.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Mochovich Emidio.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgócz**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kuer Izidor.
- Gyöngyös**
Braun Bertalan.
Herzog Á. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
Kovács és Schimerling.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (béröl.: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája (tul.: Endrey Gyula dr.).
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller M.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jász-Ápáti**
Gallovich Dezső.
- Jászberény**
Brünaier Adolf és Társa.
- Kabold**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa**
Malatin Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
»Berzsenyi D.« könyvny. (tul.: Németh fivérek).
Hagelmann Károly.
Janecovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Forster, Wesselényi és Társai.
Grosz Soina.
Ifj. Nauer Henrik (Bernovits G. utóda).
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Pannonia-nyomda (tulajd.: Somogyi János).
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmezc**
Klein József.
- Kisbér**
Hafil Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Zobátz Ferencz.
- Komárom**
Petőfi-nyomda.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
pitzer Sándor.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
- Köszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kula**
Berkovits Márk.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Bors Károly.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor és Társa
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénynyomda.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (béröl.: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mező-Berény**
Maár László.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyócsai Károly.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolc**
Forster, Wesselényi és Társai.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staits György.
- Mohács**
Blaudl János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünsberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.